

ozonas

Ekologiškos kultūros gidas / Eco-culture Guide

KURKIME ATEITĮ ATSAKINGAI!

SAUGOKIME VAIKYSTĘ

SVARBU

Europą užplūdo žalieji darbai.

Darbo rinkos tyrimo duomenys atskleidžia, kad šiuo metu Europoje apie 3 400 000 milijonų darbų yra „žali“. Apie 400 000 darbų atsinaujinančios energetikos sektoriuje, 2 100 000 milijonai darbų darnaus transporto sektoriuje bei 900 000 milijonų – darnios energetikos paslaugų ir prekių tiekime. Manoma, kad „žalių“ darbų yra kur kas daugiau, nes priskaičiavus netiesioginius darbus būtų galima pridėti dar apie 5 milijonus darbo vietų. Europa gali didžiuotis, nes teršiančių darbo vietų turi „tik“ 2 800 000 milijonus.

Pasaulio gamtos fondo informacija (WWF)

Paaugliai išradėjai – kare su plastikumu.

Šį birželį Ontarije, Kanadoje, 16 metų moksleivis Daniel Burd mokyklos mokslo mugėje pristatė savo atradimą – mikroorganizmus, itin greitai priverčiančius plastiką suirti. D. Burd pasiekė tai, kas, manyta, praktiškai neįmanoma – per šešias savaites plastikas suiro 43 procentais. Dar prieš mėnesį kita 16-metė, šįkart iš Taivano, Tseng I-Ching pribloškė visus Tarptautinėje Intel mokslo ir inžinerijos mugėje (Intel International Science & Engineering Fair ISEF). Moksleivė atrado bakterijas, skaidančias polistireną.

Mother Nature Network informacija.

„Darom 2009“ savanoriai kviečia vėl susiburti ir bendromis jėgomis išvalyti Baltijos jūros pakrantes.

Rugpjūčio 15 d. visame lietuviškajame pajūrio ruože vykianti akcija tikisi sulaukti nemažo kiekio dalyvių, kurie keletą valandų švarins Baltijos pakrantes bei kopas. Akcija tą pačią dieną vyks daugelyje Baltijos jūros valstybių.

Lenkijoje tokia akcija rengiama jau trečią kartą. Pernai ji susilaukė didelio Baltijos jūros regiono valstybių susidomėjimo. Šiomet prie iniciatyvos nusprendė prisidėti ir Lietuvai atstovaujanti „Darom 2009“ komanda. Tarptautinės Baltijos jūros valymo akcijos globėjais būti sutiko visame pasaulyje populiaraus projekto „Clean Up the World“ iniciatoriai.

Registracija ir daugiau informacijos www.mesdarom.lt

Per 500 metų išnyko daugiau kaip 800 rūšių.

Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga skelbia, kad gamta išgyvena krizę,

kuri yra kur kas svarbesnė ir labiau pavojinga žmogui nei ekonominė krizė. Kas ketverius metus pristatomas raportas apžvelgia, kaip sekasi saugoti gamtą, ar sėkmingai laikomasi bioįvairovės išsaugojimo tikslų. Šįkart naujienos liūdnos. Pranešama, kad trečdalis amfibijų, kas aštuntas paukštis ir beveik ketvirtadalis žinduolių yra atsidūrę ties išnykimo riba.

www.iucn.org informacija

OLLO
GRINDYS

Pagrindinis socialinis partneris

menu.lt

Generalinis leidinio partneris

Respublikinis ekoprojektas

Atspausdintas ant ekologiško popieriaus Cyclus Offset aplinkai nekenksmingais dažais. Neskubėk išmesti, geriau pasiūlyk draugams arba atiduok perdirbti.

Nuotr. wagner

Kristina KUČINSKAITĖ

„Kažkada seniai seniai“...

Taip lėtai prasideda daugelis pasakų, kurios dulka neskaitomos mums su tokia laime įsiliejus suaugusiųjų gyvenimą. O jame? Žinoma – viskas, ko buvo ilgimasi dar nepriklausant

suaugėliams. Tik šiek tiek nemalonu, kad po visų pastangų būti gerbiamiems ir dideliems apima nerimas, kai kažkuriuo momentu, atrodo, nebėlieka erdvės judėti toliau. Pakanka, kad sėdėtum savame poste ir atliktum pareigas – kompanijai, šeimai, tėvynei.

Va tada prislegia nostalgija „katino dienoms“. Nepastebimai apsverčia ilgesio poliai: už tolimų jūrų marių žiba nebesiekiamos vaikystės dienos, kuriose visos svajonės visai logiškai tilpo galimybių horizonte. Gydytojai, kaubojai, kosmonautai, paštininkai, o gal princesės – vaidmenys, kurie tiko kaip pirštinės. Tada manyta, kad tereikia kiek lukterėti ir kada nors, kai užaugsi didutis ir gerutis, jie tiesiog bus įteikti su visais savo atributais – prerijomis, žvaigždėmis, perlais.

Ak tie saldžiai kartūs nostalgijos prie-

puoliai. Vaikystė su fantastiškiausiu žaidimų, vasarų kaime ar stovyklose prisiminimų šešėliais. Išdaigos, atradimai, dviračiai, šunys, katės ir draugystės. Tos draugystės – turbūt stipriausios ir tikriausios, netemdamos interesų šešėlių ir pernelyg sunkaus ego svorio. Kaip gera būtų turėti kokias nors slaptas dureles sugrįžti ten nors kartais. Tada, kai visas didelis gyvenimas nesiseka ir apima nevilnis ar nuobodis, būtų gera atverti duris į tą dieną, kai laiptota stogais, kai medžių drevėse slėpti brangiausi lobiai.

Nori ar nenori, bet kalbant apie vaikystę, kaip ir apie pirmą meilę, sutęžtama į šiek tiek apsisėilėjusį svajingumą. Na ir kas? Reikia jausmo ugnies, kuri primintų, kad gyvenimas brangus ir vertas mūsų nuolat judančių, o ne pasyviai laukiančių, kuo viskas baigsis. Tas ir taip aišku.

Numanau, kad dėl šitos gana ilgos prakalbos jau kyla įtarimas, jog tokią numerio temą mums padiktavo paprasčiausias vasariškų dienų ilgesys, kai drybsoma dailioje pradalgėje su vieversiu prisiegiotu dangumi ir šunėku pašonėje. Yra ne taip. Mes labai nuoširdžiai manome, kad vaikystė yra puiki tema ekologiniam leidiniui. O netyčia susidūrus su koku radikalesniu šiuolaikinės vaikystės pavyzdžiu mūsų įsitikinimas tik stiprėja.

Viena vertus, apie vaikystę ir ekologiją galima kalbėti remiantis vien į fiziologiją. Kokia fizinė aplinka supa vaikus? Ką reikia manyti apie plastiko žaislus, plastikinį „maistą“, aprangą, auklė-televiziją?.. Gamintojai pograsiškai ništa dėl „pernelyg“ priekabių atidžių vartotojų ar „žaliųjų“. O pastarieji piktinasi gamintojų neatsakingumu. Kalbant apie vaikus, nuolat

priminama, kad visos grėsmės jiems yra didesnės dėl to, kad jų organizmas jautresnis.

Kita vertus, apie vaikystę kaip mūsų dėmesio objektą galima kalbėti stebint jos... nykimą. Visa kam judant vis didesniais tempais „katino dienos“, kaip betikslis laiko švaistymas, susitraukia į mažą špygelę.

O mes ryžtingai keliami rankas už lėtą vaikystę, už vaikus, kurie papūgiškai nekartoja tėvų minčių, esą pasaulis yra baisus kovos laukas, ir nepuola nuo pat mažumės kurtis „nugalėtojo“ profilio kompiuterinių žaidimų pasaulyje. Mes norime, kad vaikai žaistų, svajotų, juokytųsi. Mes norime, kad užaugtų unikalūs, spalvingi, drąsūs žmonės. Mes norime, kad vaikai nepavargtų dar tebebūdami vaikais. Bet tam reikia visų tų, kurie privalo saugoti vaikystę, pastangų – tai yra, visų mūsų pastangų.

Nuotr. wagman

OZONAS 6 (22)

Vyr. Redaktorė

Kristina Kučinskaitė
news@ozonas.lt
Mob.tel.: +37067135049

Numerio bendradarbiai:

Rimas Grigonis
Miglė Anušauskaitė
Vaida Olšauskytė-Skorupskienė
Ričardas Skorupskas
Gintarė Jonušauskaitė
Marijus Širvinskas
Aistė Paulina Virbickaitė
Laimis Žmuida
Ingrida Andriulytė
Eglė Kvas
Darius Vyliūnas
Karolina Liutaitė

Kalbos kultūra:

Dainora Mozerienė

Maketas:

Vytautas Skestavičius

„Žalioji“ rinkodara

Rasa Buslavičienė
marketing@ozonas.lt
Mob.tel.: +37061532610

„Eko karta“ projekto koordinatorė

Ieva Malaiškaitė
culture@ozonas.lt
Mob.tel.: +37067068342

Direktorius

Artūras Nečejauskas
info@ozonas.lt
Mob.tel.: +37069937833

Leidėjas:

VšĮ Kultūros idėjų institutas

Korespondencijai

Pašilaičių g. 12A-10, Vilnius

Buveinė

Konstitucijos pr. 23C-618, Vilnius,
tel./faks. (8 5) 273 5919,

Internetas: www.ozonas.lt

Tiražas iki 10 000 egz.

ISSN 1822-6191

Leidžiamas nuo 2006 metų.
Leidinyje naudotos www.sxc.hu
nuotraukos

Popierius – MAP/Antalis

Remkite „Ozoną“ – kursite švaresnę ateitį!

„Ozonas“ – tai pirmasis ir vienintelis Lietuvoje spalvotas, periodinis, mėnesinis visuomenės ekologinio švietimo leidinys, leidžiamas idėjinų entuziastų, spausdinamas ant ekologiško popieriaus, naudojant aplinkai nekenksmingus dažus, skirtas ekologinių sprendimų, darnios raidos, ekologiškos kultūros plėtrai. Pagrindinis leidinio tikslas – užmegzti, plėtoti ir palaikyti dialogą tarp visuomenės, valstybės ir verslo, siekiant ekologinio sąmoningumo ir vartojimo racionalumo.

Misija – plėsti ekokultūros vartotojų gretas, taip prisidedant prie racionalaus vartojimo, perdirbimo ir tausojimo skatinimo, didinant visuomenės ekologinį sąmoningumą.

Vizija – „Ozonas“, tai prekinis ženklas, kurio buvimas erdvėje simbolizuoja asmens, įmonės ar organizacijos savanorišką siekį bei pastangas kurti švaresnę aplinką, prisidėti prie ekokultūros viešinimo bei patiems būti atsakingiems už ekologinius procesus pasaulyje.

Ambicija – tapti objektyviausiu, teisingiausiu, supažindinančiu su naujausiomis ekotendencijomis informacijos nešėju Lietuvoje.

Šiandien „Ozonas“ jau yra tapęs socialiniu reiškiniumi. Besidomintys ekologijos problematika nuolat jį skaito, lankosi specialiose vietose, kuriose galima leidinį gauti arba vietoje paskaityti (tokios vietos vadinamos „Ozonos“). Per šį unikalų tinklą bei interneto svetainę kiekvieną mėnesį pasiekiami apie 30 000 skaitytojų.

„OZONOSFERA“ – PALANKIŲ ŠVARESNEI BEI DARNESNEI APLINKAI ASMENŲ IR ORGANIZACIJŲ BENDRUOMENĖ. TAPKITE JOS NARIAIS IR RĖMĖJAIS

Skaitykite „Ozoną“:

- Užsiprenumeruokite laikraštį „Ozonas“ www.ozonas.lt svetainėje. Vieno numerio prenumeratos kaina – tik 4 Lt, metų prenumerata – tik 48 Lt.
- Raskite laikraštį „Ozonos“ (numatytose bei nuolatiniuose platinimo vietose, konferencijose, renginiuose, informacijos biuruose, kavinėse, ekorenginiuose). Čia leidinys dalijamas nemokamai.
- Gaukite „Ozoną“ į savo el. pašto dėžutę. Svetainėje www.ozonas.lt įveskite savo el. pašto adresą ir kiekvieną mėnesį Jus su elektroniniu „Ozonu“ pasieks ir aktualiausias ekonaujienos.
- Apsilankykite www.ozonas.lt bibliotekoje, kur rasite visų, jau išleistų numerių el. variantus.

Bendradarbiaukite padėdami plisti ekokiniams bei idėjoms.

- Inicijuokite, organizuokite „Ozonų“ atsiradimą savo aplinkoje ar įstai-goje.

Esame dėkingi remiantiems „Ozoną“. Jūs taip pat galite tapti rėmėju. Susisieki-te, ir mes pasiūlysim Jums geriausias bendradarbiavimo sąlygas. Kontaktai: marketing@ozonas.lt

Deklaruojate pajamas – paremkite „Ozoną“.

Jei jūs deklaruojate metines pajamas, iki kiekvienų metų gegužės mėn. 1 d. galite paskirti 2 % pajamų mokesčio sumos. Tai galite atlikti naudodamiesi savo banko elektroninės bankininkystės paslauga arba užpildydami 2 % standartinę VMI prašymo formą. Nuoširdžiai dėkojame parėmusiems mus 2008 m. Iš Jūsų skirtų lėšų apmokėjome didžiąją autorių straipsnių dalį.

Mūsų duomenys paramai gauti:

Paramos gavėjo identifikacinis numeris (įmonės kodas)
300125569

Paramos gavėjo pavadinimas
VšĮ Kultūros idėjų institutas

Registracijos adresas
Pašilaičių g. 12A-10, Vilnius

Atsiskaitomosios sąskaitos numeris LT28 7044 0600 0574 0636

VILNIUJE

„OLLO grindys“ salonuose:

Lukšio g. 32 (p.c. „Domus galerija“), Kazlauskio g. 1, Verkių g.44

„Coffee INN“ tinkle:

Vilniaus g. 17, Trakų g. 7, Pilies g. 10, Gedimino pr. 9, Gedimino pr. 44, Didžioji g. 40, Saltoniškių g. 9 (p.c. „Panorama“)

„Vero Cafe“ tinkle:

Trakų g. 2, J.Jasinskio g. 16 (Verslo trikampis), Ozo g. 25 (p.c. „Akropolis“)

Kitose kavinėse:

„Cafe de Paris“, Didžioji g. 1

„Jalta“, Vykinto g. 17A

„ŠMC kavinė“, Vokiečių g. 2

„Cozy“, Dominikonų g. 10

„Balti drambliai“, Vilniaus g. 41

„Baraca“ vegetarinė kavinė, Šv. Ignoto g. 12

„Barbacan“ bowlingas, Bokšto g. 19

„Mano guru“, Vilniaus g. 22/1

„Sulčių baras“, Totorių g. 15

Ekologiškų prekių parduotuvėse:

„Baroca“ – Užupio g. 9

„Ekologiški produktai“, Antakalnio g. 78

„Rasakila“, Vito Gerulaičio g. 1

„Žalia žalia“, Šv. Stepono g. 6

„Weleda/Holos“, Vito Gerulaičio g. 1

Organizacijose:

„Šiaurės miestelio technologijų parkas“, J. Galvydžio g. 5/ Žygio g. 96

Vilniaus m. savivaldybė, Konstitucijos pr. 3

„Litbioma“ asociacijos nariams

Knygynai „VAGA“:

Gedimino pr. 50 („Knygų namai“), Gedimino pr. 2 („Draugystė“), Gedimino pr. 9 (p.c. „Gedimino 9“), Didžioji g. 27 (Versmė), Pilies g. 22 (Pilies), Ukmergės g. 369 (p.c. BIG), Darbininkų g. 16 (Naujiniškai), Pergalės g. 13/2 (Naujoji Vilnia), Ateities g. 20 (Mykolo Romerio universitete), Prieglaus g. 1 (p.c. Pupa), Liepkalnio g. 112 (p.c. Maxima).

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Knygynai „VAGA“:

Islandijos pl. 32 (p.c. MEGA), Savanorių pr. 346 (p.c. SAVAS), Kovo 11-osios g. 22 (p.c. Girstupis)

KLAIPĖDOJE

„OLLO grindys“ salonuose:

Šilutės pl. 105a, Baltijos pr. 6a, (p.c. „SBA Idėjos namams“)

Kitose vietose:

Ekologinis klubas „Žvejūnė“, Taikos pr. 42-3

„Friedricho pasažas“, Tiltų g. 26 A

I.Simonaitytės viešoji biblioteka, H.Manto g. 25

Mokslo ir technologijų parkas, H.Manto g. 84

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

Klaipėdos m. savivaldybė, Liepų g. 11

PANEVĖŽYJE

„OLLO grindys“ salone, Klaipėdos g. 143a, (p.c. „Babilonas II“)

ALYTUJE

„OLLO grindys“, Naujoji g. 50

UTENOJE

„OLLO grindys“, Pramonės g. 7

BEI

ekologiniuose renginiuose ir projektuose, konferencijose, seminaruose, susitikimuose, pas ekologiškus draugus, prenumeratoriams, aukštojo mokymo įstaigose, mokyklose, savivaldybėse, ministerijose, savivaldybėse (platinimo partneris „Lietuvos savivaldybių asociacija“) ir kt., o taip pat elektroniniai leidinio numeriai PDF failais interneto svetainėje www.ozonas.lt

Kviečiame prisijungti prie „Ozonosferos“, teirautis info@ozonas.lt

KITO NUMERIO TEMA: JŪRA/ATOSTOGOS

Jei tamstos venomis teka chlorofilas, jei esate talentingas, nagingas ar piningingas, jei žalias miškas Jums gražiau už žalią dolerį –

KVIEČIAME Į OZONĄ!

IEŠKOME

Ypač laukiami:

- norintys bei galintys raiškėti virtualioje OZONO erdvėje www.ozonas.lt
- rašantys, kuriantys bei raudantys įdomias informacijas kitomis kalbomis
- galintys platinėti OZONĄ „Ozonosferoje“ bei ją plėsti
- sugebantys rasti socialinių partnerių, rėmėjų, mecenatų

Laukiame Jūsų pasiūlymų info@ozonas.lt

EKOLOGINIS VAIKŲ DARŽELIS UŽ NATŪRALIĄ VAIKYSTĘ

Nuotr. iš „Namų darželio“ archyvo.

„Žalio“ gyvenimo būdo šalininkai ne tik kovoja už tolimose jūrose plaukiojančius banguinius ir mirštančius miškų masyvus – jiems nepaprastai svarbi jų pačių bei artimųjų sveikata. Švari fizinė ir psichinė aplinka reiškia mažesnę įvairių susirgimų riziką. Patys trapiasi mūsų bendruomenės nariai yra vaikai. Klaidžiojantys chaotiškose besiformuojančio mąstymo erdvėse jie yra visiškai priklausomi nuo suaugusiųjų. Plintantys „žalieji“ darželiai žymi naują posūkį suvokiant asmenybės formavimo principus. Čia nėra skubos, konkurencijos, griežtų reikalavimų – vaikas nesupriešinamas su aplinka, o ugdomas matyti ją kaip draugišką terpę. Tokiuose darželiuose vaikas yra tiesiog vaikas. Jam reikia laiko pačiam pažinti savo jusliškumą, atrasti save tarp kitų, susiformuoti asmenybės šerdį.

Karolina LIUTAITE

Kas tai?

Izraelyje, viename iš daugelio sertifikuotų ekologinių darželių, vaikai sodina ir prižiūri savo prieskonių sodelį. Jei nori būti sertifikuotas kaip „ekologiškas“, darželis turi atitikti trejetą svarbių reikalavimų:

- turėti aplinkosauginio mokymo programą,
- racionaliai naudoti išteklius,
- prisidėti prie bendruomenės gyvenimo gerinimo (renginiai, akcijos).

Didžiojoje Britanijoje, JAV ir ES šalyse daugėja darželių, kurie irgi vienaip ar kitaip atiduoda duoklę aplinkosaugai. Aiškėja reakcinio ugdymo užuomazgos. Tokiose įstaigose vaikas tikrai susipažins su gamtiniu pasauliu (tyrinės miškus, stebės gyvulius), supras žmogaus įtaką gamtai, išmoks rūšiuoti atliekas. Galima paminėti, kad, pavyzdžiui, Izraelyje finansiškai apsimoka būti ekologiniu darželiu, mat sertifikuotieji yra remiami valstybės. Ekologinių darželių idėją 2006 metais paskatino ir palaiko tenykštės aplinkos apsaugos bei švietimo ministerijos. Aplinkos apsaugos ministerijos pranešimuose buvo teigiama, kad vaikų darželiai atlieka itin svarbų vaidmenį formuojant švietimo infrastruktūros pamatą, suvokiant pagrindines sąvokas individualiu ir socialiniu lygmeniu.

Kai kuriuose vaikų darželiuose labiau akcentuojama vidinė erdvė – interjeras, valgiaraštis, natūrali aplinka (žaislai, veiklos), asmenybės auginimas išlaikant natūralų tempą. Pavyzdžiui, „Neo-humanist“ darželyje Osle vaikiukai medituoja, užsiima joga, ar gali būti palepinami masažu.

Platus „žalių“ darželių tinklas yra išplitęs ir JAV. Paminėti galima Oregono valstiją,

kurioje vykdoma „ekologiškai sveikos“ vaikų priežiūros programa (Eco-Healthy Child Care, EHCC). Kad būtų patvirtintas „ekologiškas sveikumas“, būtina atitikti 25 reikalavimus. Programa, palaikoma aplinkos apsaugos institucijų, jau greitai turėtų įsigalėti dar septyniose Amerikos valstijose.

Saugi aplinka

Ekologinio ugdymo programos nesvetimos ir Lietuvos vaikų darželiuose. Yra įstaigų, kur „žalios“ idėjos įsitvirtinę net labai giliai. Kaip gražų pavyzdį verta minėti pušų supamą „Namų darželį“ Vilniuje. Jo direktorė Audronė Kancė džiaugiasi, kad pavyko sukurti tai, kas iš tiesų yra geriausia vaikui: „Jauki namų atmosfera, žaislai, pagaminti rankomis iš natūralių medžiagų, dienos ritmas sudėliotas taip, koks atrodo esąs sveikiausias. Mūsų siekis – orientuotis į tikruosius vaiko poreikius. Geriausias mūsų, tėvelių, vaikystės vasaros prabėgimas, pas močiutę, kur žaidėme namo kampe papilto smėlio krūvoje, vietoje smėlio žaislų naudojome tikrus virtuvės rakandus, lėles mums atstojo ant pagaliukų pritvirtinti pienui žiedai. Kiek įmanoma daugiau tokių natūralių medžiagų, priemonių, iš kurių vaikai galėtų išradingai kurti, žaisti, stengiamės turėti ir „Namų darželyje“. Tačiau vis tik pati didžiausia mūsų vertybė yra ne sienos, saugančios tyrą vaikystę, ne patys namai, o žmonės, kurie čia dirba: jų meilė darbui, vaikui ir profesionalumas.“

Anot direktorės, darželis ekologišku tapo ne dėl to, kad mėginta pačiuoti madingą tendenciją, užimti laisvą nišą šioje srityje: „Man buvo labai svarbu padaryti ką nors prasmingo ir gero. Tam ruošiausi labai atsakingai: domėjausi vaiko psichologija ir fiziologija, kas reikalinga visais amžiaus tarpsniais ir kokie yra tikrieji vaiko poreikiai. Ekologinė kryptis

mes patys, suaugusieji. Mūsų kasdiena yra lydima kovos už būvį, tempo, nuovargio ir įtampos. Gyvendami tokį gyvenimą mes automatiškai jaudinamės dėl savo vaiko – kokiame pasaulyje gyvens jis, kaip kuo geriau paruošti jį išgyventi? Tačiau, pasak Audronės, pernelyg ankstyvas vaiko perkėlimas į konkurencijos, streso, vertinimų už pasiekimus kupiną aplinką ne grūdina vaiką, o laužo jį. Bent jau pirmuosius septynerius metus reikėtų pasistengti, kad vaikas suformuotų savo asmenybės pagrindus, ašį, kuri vėliau leistų jam atlaikyti išorinį spaudimą ir teisingai reaguoti stresinėse situacijose. Vaikystėje kiekvienas susikuria savo ramybės salą, į kurias vėliau gali sugrįžti ir pasisemti iš jų jėgų. Iš vaikystės į suaugusiojo gyvenimą mes atsinešame savo vidinį vaiką, kuris lemia mūsų mokėjimą džiaugtis, atsiduoti kūrybai, išgyventi laimę.

Jei trimetis nuo ryto iki vakaro yra užimtas veiklomis, būreliais, tai šešerių jis jau pervargęs, o po dvidešimties metų galbūt bus ne tik persisotinęs intelektualių žaidimų, bet ir stokojantis emocinio intelekto, socialumo, ekstravertiškas, skurdokų jausmų žmogus. Gal net sutriks jo realybės pojūtis. Mat pirmajame septynmetyje tinkamai nevystoma pažintinė ir jausminė patirtis vėliau pasireiškia neadekvaciomis reakcijomis į aplinką, padidėjusiu jautrumu.

Pasak „Namų darželio“ direktorės, sunku surasti kitą tokią veiklą, kuri ugdytų tiek daug vaiko kompetencijų kaip žaidimas. Per žaidimą vaikas ne tik pažįsta pasaulį, bet ir parodo, kaip jį priima ir supranta, kaip formuoja savo gyvenimiškas vertybes. Galima sakyti, kad žaisdamas vaikas organiškai sujungia mąstymą, kalbą ir vaizduotę; gali ne tik savaip pakartoti patirtus įvykius ir išgyvenimus, bet ir netiesiogiai įveikti konfliktus, kylančius tikrame gyvenime, gali realizuoti lūkesčius, savaip modeliuoti įsivaizduojamą situaciją. Žaidimas lavina protą, vaizduotę ir kūrybingumą, kalbos bei socialinę kompetenciją, didina vaiko savivertę ir pasitikėjimą savimi, moko susikaupti. Taip pat lavina motoriką, kas neatsiejama susiję su kalbos funkcija, koordinacija, pasirošimu rašymui. Ir dar labai svarbu: žaisdamas vaikas mokosi be jokios įtampos, žaisti jam yra malonu ir įdomu. Norvegijoje atlikto tyrimo duomenimis, vaikai, augę atokiuose, izoliuotuose vienkiamuose, net ir po dvejų metų pradinėje mokykloje vis dar atsilieka nuo savo bendraamžių gebėjimu suprasti kitų asmenų požiūrį į įvairius dalykus. Yra atlikta daugybė tyrimų, kurių išvados

teigia, jog vaiko vaizduotės lavinimas gerina gebėjimą spręsti sunkumus bei didina mokymosi efektyvumą; vaikai, turintys geresnę vaizduotę, yra aukštesnio intelekto ir sugeba lengviau įveikti sunkumus.

Vilniaus „Namų darželyje“ veikia tik mišraus amžiaus vaikų grupės, nes būtent tokia grupės sandara sudaro geriausias sąlygas vystyti vaikų socialinei kompetencijai, formuoti žmogiškumui. Vieno amžiaus vaikų grupėse itin ryški konkurencija. O skirtingo amžiaus grupėse vaikai labiau orientuoti į vidinę motyvaciją, sukuriami jautresnė ir teisinga linkme kreipianti aplinka. Mažieji turi motyvaciją augti, o vyresnieji mokosi rūpintis silpnesniais, ugdo jų pasitikėjimą savimi ir savivertę, valią ir atsakomybę. Konkurencingoje aplinkoje dirbama tik dėl atlygio – pagyrų, apdovanojimų. Pasak Audronės – tai yra netikras „varikliukas“, kuriuo degdamos užauga neurotiškos, savimi nepatenkintos, įsitempę asmenybės. O juk pasauliui reikia kūrybingų ir įkvepiančių žmonių.

Pojūčių lavinimas

Vienas svarbiausių procesų vaikystėje – pasaulio pažinimas per žaidimą. Be visos jau girdėtos kritikos šiuolaikiniams spalvomis trykštantiems žaislams, „Namų darželio“ direktorė priduria dar vieną komentarą, atkreipdama dėmesį į tai, kad tokie žaislai nepadedą vystyti vaiko jautrumą: „Žaidžiant su natūraliais žaislais pojūčiai yra natūralūs – medis šiltas ir pakankamai lengvas, metalas sunkus ir šaltas. O paėmę plastmasinį sunkvežimį pamatysime, kad jis sveria tiek pat, kaip ir bet kuris kitas plastikinis mažmožis. Be to, ką veikti su tobulai išbaigtu žaislu? Pati įdomiausia vaiko žaidimo dalis yra pasiruošimas jam. Pasiskirstymas vaidmenimis, detalių atsirinkimas – tuomet aktyviausiai ugdoma socialinė kompetencija, abstraktus mąstymas. Pasiruošimas žaidimui užima 80 procentų viso laiko, pats žaidimas gali trukti tik dešimt minučių.“

Nereikia pamiršti, kad pirmuosius septynerius gyvenimo metus vaikas yra jausminė būtybė su stipriais ir ryškiais pojūčiais. Audronė juokauja, kad žaislų pramonės produkcija skirta ne vaikams, bet tėvams. Vaikų nereikia perkrauti ryškiomis spalvomis, kad nebūtų suardytas pojūčių balansas.

Būtent dėl tos priežasties „Namų darželio“ žaislai pagaminti iš natūralių medžiagų, žaidimų arsenalą sudaro medžiagos (skiautės, skepetos, pintos virvelės,

nukelta į 4 psl.

Nuotr. iš „Namų darželio“ archyvo.

atkelta iš 3 psl.

baldiniai elementai), skirtos statyti palapines, laivus. „Mes suvokiame, kaip vyksta žaidimas ir ko reikia vaikui“, – sako A. Kancė.

Tikslingas žaidimas

Dar viena vaikų ugdymo vieta, „Saulės Gojus“, įsikūręs Vilniaus rytinėje dalyje šalia miško, taip pat vadovaujasi ekologinėmis idėjomis. Jo direktorė Laima Sirutienė irgi akcentuoja natūralių, „gyvų“ medžiagų svarbą vaiko aplinkoje. Darželyje stengiamasi vengti pilnavidurių, elektrinių žaislų, ginklų. Siekiama kuo daugiau erdvės palikti vaiko fantazijai, skatinama pažinti natūralias medžiagas – smėlį, medį, molį. Dažnai leidžiamasi į ekspedicijas miškan.

Beje, „Saulės gojus“ yra keliakalbis, čia laiką leidžia tiek lietuvių, tiek užsieniečių vaikai.

Kitas dalykas, kuriuo žavi netradiciniai darželiai, yra tikslingumas, kai vengiama veiklos vien dėl veiklos. „Nesame laisvamaniai, nuolat mažame, kam darome, kaip darome ir koks geriausias būdas pasiekti tikslą. Stengiamės, kad vaikai susipažintų su pačiais įvairiausiais dalykais ir kad jų veikla būtų prasminga“, – kalba Audronė, atskleidžianti „Namų darželyje“ vykstančių užsiėmimų principus. Jei gaminama iš šėšlos, – veiklos tikslas išsikepti valgomas bandeles, jei iš molio, – pasigaminti ką nors panaudojamo praktiškai. Direktorė rodo ant palangės stovinčius pačių pasigamintus indelius

su augalėliais.

Svarbu išlaikyti ir buvimo gamtos cikle pojūtį. Vasarą nedirbami darbai, kurie būdingi žiemai, ir atvirkščiai.

„Namų darželio“ vadovė džiaugiasi ir nuolat didėjančių tėvų įsitraukimu: „Kad jūs įsivaizduotumėte, kokių žaisliukų pagamina tėvai!!! Ir dažnai tie žaislai būna patys mylimiausi, be konkurencijos. Yra mamų, kurios atneša pasiuvusios lėlių, tėčių, kurie sumeistrauja inkilų. Organizuojamos talkelės, susitikimai su tėvais, kad aplinka būtų palanki, nes pirmiausia ji turi būti vieninga. Dėl to svarbu, kad žiūrėtume viena kryptimi“, – sako jaukaus darželio direktorė.

Svarbu ir mityba

Kuriant „Saulės gojų“, didelis dėmesys skirtas sveikai aplinkai – statybinėms medžiagoms, dažams. Buityje naudojamos aplinkai draugiškos valymo priemonės. Labai rūpinamasi vaikų mityba. „Siekiame, kad vaikai valgytų visavertį ir švarų maistą. Labai atidžiai renkames produktus: niekada neperkame pusgaminių, subproduktų, atvežtos mėsos, užaugintos žuvies, chemizuotų vaisių ar daržovių. Draugaujame su Tatulos programos žmonėmis, sertifikuotais ekologiniais ūkiais, perkame ekologiškus Lietuvos gamintojų produktus“, – pasakoja L. Sirutienė. Stengiamasi vengti cheminių priedų, skonio stipriklių, konservantų, atidžiai sekamos vaikų mitybos specialistų rekomendacijos, jų sudaryti maisto produktų reitingai. Tačiau ne paslaptis, kad mūsųose labai sunku maitinti

Nuotr. iš „Namų darželio“ archyvo.

vis vien ekologiškai, „tai labai sudėtinga ir dėl itin griežtų formalijų Maisto ir veterinarijos tarnybos reikalavimų, ir dėl menko ekologiškų maisto produktų asortimento pasiūlos prekyboje“, – pastebi direktorė.

„Namų darželyje“ taip pat stengiamasi maitinti vaikus kuo sveikiau, natūraliais produktais. Audronė džiaugiasi, kad prieskonines žoleles užsiaugina savame

darželyje. Tačiau virtuvėje naudoti vien ekologiškus, sertifikuotus produktus yra gana sudėtinga.

Vaikystė – svarbiausias žmogaus gyvenimo etapas. Tada susipažstama su pasauliu, žmonėmis, išmokstami elgesio modeliai, įsisavinami pagrindiniai išlikimo principai. Nesvarbu, kad laikui einant prisiminimai blėsta. Asmenybės

vertybinis rėmas lieka toks, kokį tėvai ir auklėtojai padėjo atrasti vaikystėje. Būtent dėl to privalome suvokti, kas svarbiausia Vaikui.

Tolimesniam domėjimuisi:
<http://www.oconline.org/our-work/kids-health/ehcc/index.html>
www.kindergarten.lt
<http://namudarzelis.lt/>

ŽALIOSIOS MOKYKLOS

Lietuvoje šiuo metu apie pusę milijono vaikų lanko pradžines ir bendrojo lavinimo mokyklas. Mokyklos yra darbo vieta dideliame skaičiui suaugusiųjų – mokytojams, medicinos, socialiniams, valgyklų darbuotojams, psichologams, administruojančiam personalui. Įdomu, kiek iš jų susimąsto apie tai, kokioje aplinkoje jie moko ir dirba, ar toji aplinka nekelia jokios grėsmės jų sveikatai, apie tai, ar ji ekologiškai švari, ar galima būtų koku nors būdu mokyklose panaudoti atsinaujinančius energijos resursus, apie kiekvieno indėlį saugant aplinką ir gerinant visuomenės sveikatą ir panašiai.

Ingrida ANDRULYTĖ

Pasaulio patirtis rodo, kad mokyklos gali būti sveika aplinka vaikams ir personalui. Nuolat daugėja naujos kartos mokymo įstaigų - vadinamųjų žaliųjų mokyklų. Visų pirma jos statomos iš ekologiškų statybinių medžiagų. Projektuojamos taip, kad pastatai ir žaidimų aikštelės kuo natūraliau įsiliėtų į aplinką ir nedarytų jai žalos, o vaikai mokymosi ir ugdymo procesų metu būtų kuo arčiau gamtos, turėtų daugiau galimybių ją pažinti, išmokyti ją tausoti bei augtų būdami jos dalimi. Žaliosiose mokyklose propaguojamas atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas ir atsisakoma naudoti toksiškas chemines medžiagas. Ypač svarbu, kad tokiose mokyklose labai

daug dėmesio skiriama maistui – jis valgyklose tiekiamas ekologiškas ir subalansuotas.

Žaliųjų mokyklų personalas ir mokiniai taip pat yra ir ekologinių idėjų skleidėjai savo šeimose bei bendruomenėse. Vaikai nuo mažens turi unikalias galimybes mokytis ir ugdyti savo gabumus gamtos prieglobstyje, skatinami atsižvelgti į ekologinę pasaulio situaciją, tausoti gamtą ir jos išteklius. Tokiu būdu yra saugomi Žemės resursai ir užtikrinama geresnė gyvenimo kokybė. Negana to, patyrę pedagogai teigia, kad tokioje aplinkoje geriau atsiskleidžia vaikų gabumai, jiems lengviau gilintis tiek į gamtos, tiek į humanitarinius mokslus.

Nuotr. Dean Terry

**Darykite tai
ką sakote**

Naudokite grafinį popierių **Cyclus** ir
sumažinkite CO₂ emisiją iki 90%.

Perdirbtas grafinis popierius **Cyclus** pagamintas pačiu ekologiškiausiu būdu. Mūsų unikali antinio perdirbimo technologija 100% panaudoja popierių bei jojų atliekas. Net ir šalutiniai produktai, tokie kaip kreida bei plastikas, paverčiami trąšomis ir šiluma. Tai taupo energiją ir žaliavas. Mes sumažiname CO₂ emisiją iki 90% vartodami biokvą kaip alternatyvų energijos šaltinį. Grafinis popierius **Cyclus** - draugiškas gamtai. Parodykite pasauliui, kad jūs darote tai ką sakote. Rinkitės 100% perdirbtą grafinį popierių **Cyclus**.

www.cyclus.dk

ARJOWIGGINS

cyclus
let the paper talk

SAUGŪS ŽAIDIMAI

Tėvai, pirkdami eilinį žaislą savo atžalai, mėgsta pasiguosti, kad savo vaikystę sugebėjo „ištempti“ su pora lėlių ir pora sunkvežimių. Pastarieji, gražiai išsaugoti, gal teberymo spintose. O štai šiandieninio vaiko žaidimų kampelis – tikras Aladino lobis. Bėda ta, kad ne visi beribes galimybes ir beribę pasiūlą vertina teigiamai. Turtingos vaikystės sinonimu tapusi žaislų krūva gali būti grėsminga.

Eglė KVAS

Nuotr. cathy cullis

Kas trečias – pavojingas

Pernai žiemą JAV nevyriausybinė organizacija „Sveiki žaislai“ (Healthy toys), atlikusi tyrimą, išplatino pranešimą, kad kas trečias žaislas Valstijose yra vidutiniškai arba labai pavojingas vaikų sveikatai. Pavojingiausiomis medžiagomis iš pažiūros nekaltuose žaisluose įvardytos: švinas, bromas, kadmis, arsenikas, gyvsidabris, PVC (polivinilo chloridas)... Kaip patys pavojingiausi vaikų kambario atributai minima vaikiška bižuterija. Bendradarbiaudama su daugeliu institucijų organizacija siekia „išvalyti“ rinką nuo pavojingų medžiagų, kenkiančių vaikų sveikatai. Organizacijos duomenų bazėje galima pasitikrinti planuojamų pirkti žaislų pavojingumo lygį, pasiūlyti naują žaislų tyrimui, pasidairyti po pačių nepavojingiausių žaislų lentyną. Kadangi daugiausiai žaislų atkeliauja iš Kinijos, tai ir pavojingų žaislų daugiausiai atvyksta iš ten. Tačiau „Sveikų žaislų“ puslapyje pastebima, kad šalis, kurioje daiktas pagamintas, nieko nereiškia vertinant jo saugumą.

Europoje patikima CE

Amerikoje, kalbant apie saugesnius žaislus (kaip ir daugelį kitų siekiamybių), lygiuojamasi į Europos

Sjungą. Čia nuo 1993 m. kiekvienas į šalis nares įvežamas žaislas privalo būti žymimas CE ženklu. Šis ženklas reiškia, kad produktas atitinka svarbiausius reikalavimus, keliamus ES. Ant žaislo kartu su ženklu turi būti nurodomos gamintojo koordinatės, kilmės šalis, importuotojas, o žymos negali būti nusitrynę ar neįskaitomos. CE patvirtina, kad tiek techninės, tiek cheminės žaislo savybės nekelia grėsmės.

Žaislų saugą ir ženklumą mūsų šalyje reglamentuoja Žaislų saugos techninis reglamentas („Dėl žaislų saugos techninis reglamentas“). Nepaisant griežtų reikalavimų, patitaiko sukčiavimo atvejų, galima rasti sufalsifikuotų CE ženklų ar žaislų be ženklavimo.

Alternatyvos

Nesaugus žaislas vaikui gali kainuoti gyvybę. Būtent dėl to tėvams patariama geriau rūpintis ne vaiko žaidimo dėžės turinio kiekybe, bet kokybe. Geriau vienas brangesnis, bet geras žaislas, negu krūva įtartinų niekučių. Patartina ieškoti žaislų iš natūralių medžiagų, iš tolo aplenkinti dvelkiančius įtartinu kvapu. Ieškantiems ko nors išskirtinio, siūloma peržiūrėti internetinius žaislų gamintojų pusla-

Nuotr. cathy cullis

pius. Galima rasti nemažai įmonių, gaminančių vien ekologiškus žaislus, kurie saugūs ne tik vaikams, bet ir aplinkai. Lietuvos gamintojai taip pat turi nemažai įspūdingų pasiūlymų. Saugių ir tikrai išskirtinių žaislų savo atžaloms gali padaryti patys tėvai. Jei vaikas augesnis – vien procesas bus ypatinga ir ugdanti patirtis.

Tolimesniam domėjimuisi:

www.healthytoys.org http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/product_labelling_and_packaging/l21013_en.htm

NUODAI VAIKIŠKOJE PAKUOTĖJE

Vyriausioji valstybinė inspektorė Ramunė Ražinskienė sako, kad niekas negali būti tikras, jog pirkdamas žaislą turguje ar prekybos centre neįsigis nuodo. Kad kenksmingų cheminių junginių prekėse mažyliams yra neadekvačiai daug, rodo Valstybinės ne maisto produktų inspekcijos tyrimas: dažniau kaip kas antras įtarimą inspektoriams sukėlęs žaislas pasirodė esąs nuodingas!

Marijus ŠIRVINSKAS
marijus@gazeta.pl

– Kokių pažeidimų dažniausiai aptinkate tikrinami žaislus?

– Daugiausiai tai smulkios dalys, kurias vaikai gali praryti, taip pat – per ilgą virvelę, galinti sukelti dusimo pavojų ar pasmaugti...

– O ar dažnai aptinkate nuodingų žaislų?

– Kitaip sakant, keliančių cheminį pavojų? Taip, dažnai žaisluose randame ftalatų. Neseniai atrinkdami tam tikras kategorijas žaislų juose ieškojome būtent šių teršalų. Negaliu patvirtinti tikslaus skaičiaus, bet beveik 70 procentų įtarimų pasiteisino.

– Specialiai tikrinote tam tikrus žaislus, keliančius įtarimų? Kaip juos pasirenkate?

– Taip, tyrėme tokius, kuriuos įtarėme kaip galinčius kelti cheminį pavojų. Paėmėme bandinius ir laboratoriskai tyrėme. Dažniausiai tai žaislai, kurie dar ir paženklinėti būna netinkamai, neturi importavimo dokumentų. Įtarimų gali kelti spalva, dažai, kartais kvapas. Tiesa, kvapas ne visuomet patvirtina, kad žaislas yra nesaugus.

– Kuriose prekybos vietose dažniausiai pasitaiko netinkamų žaislų?

– Prekybos centruose pasitaiko nedažnai, daugiausiai – turguose. Gegužę rengėme akciją Gariūnuose, kur radome gana daug nesaugių žaislų.

– Kur yra kontrolės spragos, kad tokie žaislai patenka į rinką?

– Už parduodamų žaislų kokybę pirmiausia turėtų būti atsakingi importuotojai. Juk jie ir patys turbūt yra tėčiai ir mamos. Tad, sakyčiau, importuotojai yra neapdairūs.

– Ką tėvai turėtų žinoti, kad neįsigytų nuodingo žaislo?

– Niekas neapsiims pasakyti, žaislas nuodingas ar ne, kol nepadaryti laboratoriniai tyrimai.

– Kaip manote, kokia yra tikimybė, kad vaikams bus nupirktas chemiškai pavojingas žaislas?

– Kol nesu atlikusi visų žaislų cheminio tyrimo, negaliu pasakyti, kad jie yra saugūs ar nesaugūs. Bet tikimybė tokį žaislą įsigyti visada išlieka, ir ne tik Lietuvoje. Štai prieš gerus metus gamintojas „Mattel“ išėmė iš rinkos kenksmingus žaislus visoje Europos Sąjungoje.

Nuotr. stella diuma

Daugiausiai baudų už nesaugių ar sveikatai pavojingų žaislų platinimą skiriama „Maximai LT“.

Prieš metus Valstybinė ne maisto produktų inspekcija išsiaiškino, kad prekybos tinklas „Maxima LT“ Lietuvoje pardavė daugiau nei 16 tūkst. pavojų sveikatai keliančių žaislų. Žaislinių automobilio ir garvežio, garlaivio ir lėktuvo, autobuso ir automobilio rinkiniuose „Baba mama“ buvo aptikta ftalatų. Žaisluose šios kancerogeninės medžiagos kiekis siekė 12–18 proc. – leistiną normą viršijo 120–140 kartų. Šie žaislai buvo skirti vaikams iki 3 metų, tad vaikas gali apsiuodyti vos jo pakramsnojęs. Ftalatai yra itin plačiai naudojamas teršalas. Jie neigiamai veikia reprodukcinę sistemą, kenkia kepenims, trikdo medžiagų apykaitą, silpnina imuninę sistemą, vaikams gali sukelti astmą.

www.ollogrindys.lt

www.ollomiskas.lt

OLLO
GRINDYS

sodinkime mišką kartu!

5 m² = 1 medis

pardavę 5 m² medinių grindų, pasodinsime 1 medį.

OLLO MIŠKO SODINIMO AKCIJA

ŠIUO METU SUKAUPTI

05900

Nuo spalio mėnesio sukauptas medelių kiekis

MEDELIAI

AR PADĖSIME LESEI GRĮŽTI NAMO?

Lietuvoje plintant ekologiško gyvenimo kultūrai kalbama apie gausybę tobulintinų žmogaus veiklos aspektų. Nieko nestebina, kad „selebričiai“, politikai ir kiti visuomenėje garsūs ir svarbūs žmonės renkasi ekologiškas prekes, kartą per metus, stebint fotoobjektyvams, tvarko aplinką. Bet iki šiol negirdėjau nė vieno atvejo, kai kokia žvaigždė ar politikas Lietuvoje viešai džiaugtųsi ar pozuotų kartu su... iš prieglaudos paimtu šuneliu ar katinu.

Aistė Paulina VIRBICKAITĖ

Kuo dėta ekologija?

Nesiimsiu skaičiuoti, kiek žmonių, pamačiusių gatvę keliaujančią gyvūną, nusišypso. Mano keturkojė draugė, net nebūdama ryški gražuolė, kasdien gauna bent po kelis komplimentus. Nesuskaičiuosim ir kiek gerų emocijų pasaulyje sukėlė naujojo JAV prezidento šeimoje apsigyvensiančio šuniuko laukimas ir aptarimai (nepalyginamai malonesnė „dienos naujiena“ nei skandalai ar ekonominės bei politinės griūtys). Nežinia, kiek rinkėjų balsų ar visuomenės simpatijų toks įvykis pelnytų Lietuvoje. Bet jis būtų ekologiškas – neabejoju. Beje, B. Obama pasirinkus grynakraujį gražuolį iš veislyno, teko skaityti ne vieną prezidento nusivylusį komentatorių apgailestaujant, kad buvo pasirinktas ne šunų prieglaudos gyventojas.

Galima daug diskutuoti apie naminių gyvūnų laikymo sąlygas, naudą ir pavojus. Tačiau vargu ar kas ginčysis, jog beglobiai naminiai gyvūnai, kurių pilni mūsų miestai bei apylinkės – žmonių neatsakingumo, abejingumo ne tik gyvūnui, bet ir visai aplinkai rezultatas, kurį lemia tiek beširdiškumas, tiek elementarios edukacijos trūkumas, kai nesuvokiama, jog kiekvieno iš mūsų poelgiai sukelia įvykių grandines. Tad jei jau stengiamės ir mokomės su aplinka elgtis draugiškai ir pagarbiai, rūpestis beglobiais naminiais gyvūnais – vienas iš aktualių ir prasmingų klausimų.

Apie naminius gyvūnus laikančių žmonių atsakomybę bei elgseną, nesukeliančią nepatogumų aplinkiniams – kitą kartą. O šiandien einam į „Lesę“. Tai – gyvūnų globos organizacija, veikianti savanorystės ir labdaros principais. Pagrindinės „Lesės“ veiklos: gyvūnų sterilizacijos finansavimas, laikina gyvūnų globa, dovanojamų, rastų ir dingusių gyvūnų portalo www.gyvunugloba.lt kūrimas ir administravimas.

Kasdienybė „Lesėje“

„Lesė“ įsikūrusi nuomojamoje patalpoje Užupyje, Filaretų gatvėje. Neišvaizdus nedidelis namas, įeinančius lydi smalsių kačių žvilgsniai pro langą. Pravėrus duris koridoriuje ant kojų pašoka Anabelė ir Noira. Gultai patogūs, „naminiai“. Šalimais – pilni indeliai maisto. Lenkiu pirštus: šunys nealkani, neabejingi aplinkai ir nebaikštūs. Paglostau meilią (nepaisant to, kad jai labai skauda dantį) baltą Anabelę ir einu toliau. Pirmajame kambaryje grindis plauna mergina – savanorė. Pasitinka prieglaudos įkūrėja Vesta. Palei sienas – narveliai su katėmis, laksto du jauni šunyčiai, žavingi takso mišrūnai. „Juos šeiminkai atvežė vakar, sakė, neturi kur dėti... Bet nieko, tokius jaunos ir gražius greitai kas nors pasiims“, – ramiai šypteli Vesta. Ilgiau tenka palaukti vyresniems ir didesniems šunims. Bet ir jie anksčiau ar vėliau randa savo šeiminkus. Šalimais – spalvingas kačių kambarys, nusileidus laiptais žemyn, atskirai gyvena įspūdingas čiau čiau mišrūnas mėlynu liežuviu ir

ugniu kailiu – jaunatviška energija veržiasi per kraštus, tad laikinai tenka čia būti vienam. Bet, manau, taip pat neilgai. Nes, kaip pasakytų vienas bičiulis: „Su tokiu visos merginos Vokiečių gatvėje – tavo.“

Maži veiksmai – didelės pasekmės

Daugiausia šiuose namuose yra kačių. Vienos – pamestos naminės, laukiančios naujų šeiminkų. Kitos – laukinukės, sveikstančios po gydymo ar sterilizacijos. Pasveikusios jos bus paleistos atgal į lauką. Skirtumas tas, kad nebeturės palikuonių ir nedidins benamių kačių armijos. „Lesės“ savanoriai gauda laukinius gyvūnus, savo lėšomis sterilizuoja, gydo ir paleidžia gyventi. Sterilizacijos metu katėms nukerpamas ausies galiukas – taip pažymėtos toliau gali gyventi ramiai, nes gyvūnų karantino tarnybos jų nebegauda.

Paskaičiuojam: kiekvienos katės sterilizacija nuo liūdno likimo išgelbsti mažiausiai šešis kačiukus per metus. O jei dar pagalvotume apie geometrinę progresiją... Valdžios institucijos šios iniciatyvos vis dar nefinansuoja, tad sterilizacija vykdoma asmeninėmis ir paaukotomis lėšomis. Sterilizuojami visi į prieglaudą patekę gyvūnai – tai sąmoninga „Lesės“ pozicija. Nepaisant ekonominės paskatos, daug kačių ir šunų, paimtų iš prieglaudos, atsivesdavo pirmą vadą, tik tada būdavo sterilizuojami. Savininkai nelinkę sterilizuoti savo gyvūnų net ir taikant nuolaidas operacijoms, vykdančias skatinančias programas. O juk apie trečdajį kačių ir šunų patenka į vietines prieglaudas todėl, kad yra iš nepageidaujamų vadų. Likę, žinoma, suranda mylinčius šeiminkus, tačiau taip sumažina tikimybę naujus namus gauti per žmonių neatsakingumą (neišsenkančių) nelaimėn patekusiems gyvūnams. Dar vienas „Lesės“ (o ir kitų Lietuvoje veikiančių prieglaudų) veiklos aspektas – laikina gyvūnų globa ir naujų šeiminkų radimas. Priešingai nei valstybinuose gyvūnų globos namuose UAB „Grinda“ (kur gyvūnai palaikomi 14 dienų ir, neatsiradus seniems ar naujiems šeiminkams,

numarinami), privačiose prieglaudose gyvūnai nemigdomi, jie čia gali ramiai laukti savo šeiminko. Praeitais metais „Lesė“ padėjo rasti namus 204 gyvūnams (katėms ir šunims). Reiktų pabrėžti, kad bet kam gyvūnas neatiduodamas. Ilgainiui atsiradęs klausimynas bei intuicija padeda nuspėti, ar gyvūnu bus tinkamai rūpinamasi, ar neištiks jo pamestinuko lemtis antrą kartą ir ar nereiks šalti ir badauti priištam prie būdos.

Myli ir neveislinius

Na gerai, prisipažinsiu. Galiu suprasti žmones, norinčius veislinio šuns ar katės. Ne dėl mados. Nuspėjamas charakteris, fizinės savybės, išvaizda leidžia planuoti augintinio gyvenimą šeimoje. Tai pliusai. Tačiau juk niekas prieglaudose neliepia imti pirmo pasitaikiusio šuns ar katės! Rita, „Lesės“ savanorė, iš asmeninės patirties pasakoja: „Dažniausiai, jei žmonės pasiima laikinai globai augintinį iš prieglaudos, vėliau pasilieka jį visam laikui. Taip atsitiko ir man, ir mano sesei. Jos paprašiau, kad laikinai prieglaustų šuniuką Plutą iš „Lesės“ – jis liko pas juos visam laikui. Nebenorėjo atiduoti atgal. Ir Plutas, ir sesė laimingi. Tad kai į „Lesę“ atėję žmonės dvejoja, ar sugyvens su nauju augintiniu, siūlau pasiimti jį laikinai. Gyvūnai iš prieglaudų ir iš gatvės itin prisiriša prie naujų šeiminkų.“

Lankymasis prieglaudoje nėra toks skausmingas ir niūrus, kaip gali pasirodyti, net priešingai. O kas žino – gal būtent čia susitiks žvilgsniai ir rasite patį gražiausią, protingiausią ir ištikimiausią draugą. Suplanavus naminio gyvūno atsiradimą namuose, prieš kelionę į veislyną juk galima apsilankyti prieglaudoje. Tai neįpareigoja ir neskauda. Ir – taip, tai labai ugdo atsakomybę. Čia gyvūnai gerai prižiūrimi: nuosekliai ištiriami veterinaro, maitinami geru maistu, šunys kasdien vedžiojami, katės turi patogius gultelius ir žaisliukus. Su šiais gyvūnais bendraujama, jie glostomi, imami ant rankų, jų vardus ir istorijas čia prisimena ilgai po to, kai jie išvažiuoja į naujuosius savo namus. Vesta džiaugiasi, kad „Lesė“ jau turi

pakankamai daug savanorių – žmonių, ateinančių pavedžioti šunų, valyti narvų ir patalpų ir būtinai – pažaisti, pabendrauti su gyvūnais. Dalis savanorių yra nepilnamečiai. Pagalvojau – tai puikus sprendimas tiems, kurie dėl vieno ar kito priežasčių negali turėti savo augintinio arba tiems tėvams, kurie tiesiog netiki savo vaiko gebėjimu rūpintis gyvūnu. Iš tiesų, pasivaikščiojimas lietuvių pliaupiant, šukavimas, narvo ar gulto plovimas – puiki treniruotė, ugdanti tiek atsakomybę, tiek atjautą bei plečianti akiratį ir mokanti savarankiškumo. Ar tai nėra pirmieji esminiai žingsniai ekologiškos sąmonės link?

Gyvūnų prieglaudą „Lesė“ rasite Vilniuje, Filaretų g. 16. Adresas internete: www.lese.lt

Gyvūnų globos namų „Lesė“ veiklos rezultatai:

- naujus namus rado per 400 gyvūnų.
- daugiau nei 500 gyvūnų finansuota sterilizacija, todėl per metus beglobių gyvūnų skaičius bus bent 3000 mažesnis.
- skelbimų portale www.gyvunugloba.lt naujus namus rado per 6000 gyvūnų.

BAROCA
ekologiškos prekės

BAROCA bičiulų pasiūlymams gauti, užsiregistruokite išsiųsdami trumpą žinutę į krautuvele@baroca.lt

BAROCA
Ekologiškos prekės jai, jam ir mažyliui
Užupio g. 9, Vilnius
I-V 11-19, VI 11-14 val.
www.baroca.lt
krautuvele@baroca.lt

Ekologiška kosmetika moterims, vyrams ir vaikams.
Silko, vilnos, ir lino drabužiai visai šeimai
Žaislai ir žaidimai iš medžio
Ekologiskos namų apyvokos priemonės
Seminarai apie sveiką ir ekologišką gyvenseną

PAGALIAU. PIETŲ PERTRAUKA. MOKYKLA.

...Vos nusėdžiu suole skaičiuodama laiką – 10:53 – dar visos septynios minutės anglų kalbos pamokos. „What are you thinking about?“ „Lunch!“ Kojos paruoštos startui – svarbiausia kuo greičiau prasibrauti iš klasės. Ir pagaliau – skambutis! Dešimtys batukų braunasi link durų, nudunda link valgyklos, sustoja atsitrenkę į eilę, alsuoja ir džiaugiasi, kiek aplenkė, aktyviai aptarinėja meniu... Tokias prisimenu savo pietų pertraukas.

Gintarė JONUŠAUSKAITĖ
Gintare.Jonusauskaite@gmail.com

Šiandien po skambučio ne visi vaikai bėga pietauti arba nebūtinai į valgyklą. Dažnos mokyklos pašonėje rasi kokį prekybos centrą ar kioskelį, kuriame pietums siūlomi traškučiai arba karališko dydžio šokoladai. Žinoma, mokykloje veikia valgykla, tačiau daug kas net nesvarsto glimybės ten papietauti ir tuo didžiuojasi. Valgyti įprastą kotletą valgykloje – vis mažiau madinga.

Ir kaip gali būti kitaip? Juk mokyklos valgyklos per televizorių nereklamuoja. Valgyklos maistas vaikui sako nedaug, jis palyginti tylus ir nuobodus šalia televizijos „žvaigždžių“ – gauzotų gėrimų, traškučių, saldumynų. Greito vartojimo produktai yra pigiai pagaminami, tačiau brangiai parduodami. Sužadinti jų paklausai reikalinga reklama. Ne veltui milijoniniai reklamos biudžetai yra orientuoti būtent į paauglius. Ryškus įvaizdis yra labai patrauklus savęs ieškančiam jaunam žmogui. Tad ir maistas, kuris yra „su charakteriu“, turi šukį, spalvą, stilių, o jei dar ir stiprų skonį, – nesunkiai randa savą auditoriją.

Angliška šie produktai vadinami tiesiog „šlamštmaisčiu“ (junk food), lietuvių kalboje atskiro termino, nusakančio požiūrį į tokį maistą, neturime, nes tikriausiai toks požiūris dar nėra pakankamai stiprus.

Sveikatingumas

Turbūt nereikia įrodinėti, kokia svarbi yra mityba vaikui, – organizmui, kuris auga ir formuoja savus gyvenimo įpročius. Pasaulyje rūpestis vaikų sveikata ir mityba vis didėja, juolab kad vaikų sveikatingumo statistika įspėja apie artėjančias visuomenines problemas: tyrimai Didžiojoje Britanijoje rodo, kad iki 2020 m. daugiau kaip 30 % britų paauglių kentės dėl antsvorio, o jau dabar daugiau nei pusė britų penkiolikmečių yra nors kartą turėję dantų kariesą, kurio priežastimi įvardijamas gauzotų gėrimų vartojimas.

Tiesa, pačiam vaikui sveikata nėra aiškiai suvokiama sąvoka, nes savo pasirinkimo pasekmių jis nepatiria tuojau pat, tad jis paprasčiausiai „netiki“, kad tai kenkia. Norint išmokyti vaiką pasirinkti, reikia daug ir vaizdžiai aiškinti, kam reikalinga sveika mityba, kokių maisto medžiagų reikia ieškoti maiste ir ką tai duos (pvz., sveikus ir gražius dantis, liekną stiprų kūną), taip pat reikia didinti sveiko maisto asortimentą vaiko aplinkoje, kad susiformuotų sveikesni mitybos įpročiai.

Didžiojoje Britanijoje veikia vyriausybės patvirtinta nuosekli programa, skatinanti vaikų ir tėvų švietimą apie subalansuotą mitybą. Plakatais, lankstinukais, paskaitomis nurodomi konkretūs maisto asortimento reikalavimai mokyklų valgyklose, skatinamas valgyklų populiarinimas, kad vaikai neiškeistų pietų kišenpinigių į menkavertį greitąjį maistą.

Mokykla iš tiesų turėtų būti sveiką gyvenimą bei sveiką mitybą propaguojanti įstaiga. Sveikatos apsaugos ministerija, suvokdama dabartinės maisto pasiūlos trūkumus, bent mokyklos aplinkoje turėtų „išgyvendinti“ šokoladukų ir kitų cukrinių užkandžių automatų, ekskursijas į greito maisto šventoves ir mokytojus, kurie to nesupranta. Mokykla galėtų būti ta švari ir sveika erdvė, ugdanti suvokimą, kaip reikia pratintis gyventi. Tokios aplinkos dalelę paaugęs žmogus išsineštų su savimi, patyręs, kad tai yra gerai.

Laimėti vaikus

Susimąčius pasidaro keista, kodėl valgyklos negali nukonkuruoti greitojo maisto. Juk jos yra arčiau vaikų: jos gali bendrauti tiesiogiai su savo lankytojais, jie net pažįstami iš veido, jie gali pasišnekėti.

Tačiau gal šiandieninės mokyklų valgyklos vis dar yra „tarybinės“? Valgyklos, kurios paprasčiausiai yra ir nesiekia nieko savo buvimu pakeisti. O pokyčiai galėtų būti ekonomiškai naudingi pačioms valgykloms – jos taptų populiarensės ir parduotų daugiau. Tuo suinteresuota turėtų būti ir mokyklos administracija, nes sveikatingumo ugdymas yra viena iš mokyklos funkcijų.

Užsienyje buriasi sveikatingumu suinteresuotų tėvų grupės, kurios reikalauja mokyklos administracijos tinkamai pasirūpinti valgyklos siūlomo asortimento sveikumu ir patrauklumu jų atžaloms. Vertėtų papietauti su savo mokinuku, kad sužinotumėt, ką jūsų vaikas kasdien valgo, iš ko jis gali pasirinkti.

Versli valgykla

(parengta pagal <http://www.schoolfoodtrust.org.uk/> "A fresh look at marketing school food")

Laimėti vaikus iš greitojo šlamštmaisčio blizgesio yra misija, verta didelių pastangų ir drąsių pokyčių. Vienas iš būdų, jau plintančių užsienyje, – versli mokyklos valgykla, kuri nori konkuruoti ir keistis, kad kuo daugiau vaikų pasirinktų natūralų maistą. Tokios valgyklos misija – skatinti sveiką mitybą. Norėtųsi verslios valgyklos viziją paskleisti ir Lietuvoje, visų pirma, mokyklų administracijai, nes tai įrankis ugdyti mokinius; ir tėvams, kurie neabejotinai rūpinasi savo vaikų gerove. Kai ką tikrai būtų galima jau šiandien daryti kitaip.

Versli valgykla siekia išgirsti mokinius

... nes suprasdama jų poreikius galės didesniai skaičiai vaikų pasiūlyti savo maisto. Paprasčiausias būdas yra tiesiog kalbėtis su mokiniais ir klausiti. Padėti galėtų ir anketos, kur galima įvertinti valgyklos meniu, aplinką, personalą, sužinoti, kaip dažnai vaikai eina valgyklą, kodėl neina. Kitas variantas galėtų būti pasiūlymų dėžė, kurios idėjos aktyviai peržiūrimos, o į aktualiausias ar įdomiausias atliepiama skelbimų lentoje, pavyzdžiui: „Šią savaitę prekiausime varškės apkepu

pagal Marijos iš 4B pasiūlytą receptą“. Dar viena gera idėja būtų įtraukti moksleivių tarybą į valgyklos meniu peržiūrėjimą – vaikai surinktų nuomones iš klasės ir jaustų savo indėlį, sudarant asortimentą. Toks meniu visada skanesnis.

Versli valgykla yra atsakinga

Valgykla turėtų veikti išvien su mokytojais ir mokyklos administracija, skatinant vaikų išprusimą sveikos mitybos klausimais. Valgykla, kuri deklaruoja propaguojanti sveiką mitybą, susilauks bendraminčių tarp mokytojų, tėvų ir pačių mokinių. Tai galėtų būti erdvė, kur eksponuojama informacija apie sveiką maistą, organizmui būtinas maisto medžiagas, jų poveikį sveikatai, nes galiausiai tai padėtų vaikams suprasti, kodėl jie turėtų rinktis tokį maistą, o ne bėgti per pertrauką į kioskelį.

Versli valgykla yra aktyvi ir atsinaujinanti

Vaikai mėgsta įvairų ir įdomų maistą, todėl valgyklos meniu turėtų vis atsinaujinti ir tai daryti pastebimai. Mažų mažiausiai valgiaraščio naujienos turėtų rasti vietas mokyklos stende, tačiau taip pat būtų įsimintina, pavyzdžiui, surengti pavasario semestro meniu degustacijos seansą iškart po

Kalėdų atostogų arba paragauti kartu naujo valgyklos patiekalo per kulinarijos pamokas. Atnaujintą meniu galėtų atskirai gauti mokytojai, kurie paskatintų mokinių susidomėjimą savo komentarais.

Naujovių nereikia ieškoti toli. Galima paskelbti konkursą „Sugalvok savo sumuštinį“ arba „Geidžiamiausias pertraukos receptas“, kurio nugalėtojas turės savo vardo patiekalą to semestro valgiaraštyje.

Vienkartinės akcijos taip pat kelia mokinių susidomėjimą, nes tai yra tarsi nuotykių – aptikti gerą pasiūlymą. Pavyzdžiui, penktadienio nuolaida, pasirinkus tam tikrą patiekalą (morkų sultys nemokamai), arba akcija, skatinanti sveiką mitybą (jei perki patiekalą su daržovių porcija – gauni apelsiną). Tokios laikinos akcijos skatina mokinius užsukti pažiūrėti, ką valgykla siūlo šiandien, taip pat jos skatina paragauti patiekalų, kurių įprastai galbūt neragautų.

Apklausa rodo, kad mokinių pasirinkimą, kaip pietauti, lemia jų draugų sprendimai. Vienas iš būdų pritraukti lankytojus – duoti nuolaidas grupėms. Tai ne tik atvestų daugiau klientų, bet ir skatintų vaikų bendravimą prie sveikesnio stalo.

Valgyklos maistas gali atsinaujinti – savo pavadinimais, susietais su mokyklos aktualijomis, sezonu, šalies įvykiais, pvz. „matematikų salotos“, „Žalgirio pergalės kepsnys“.

Apskritai, versli valgykla turėtų būti neatsiejama gyvenimo mokykloje dalis, kurioje aktyviai dalyvauja mokiniai, kurią palaiko mokytojai ir kuri pati pateikia įvykius ir reaguoja į mokyklos gyvenimo aktualijas.

ATMINTINĖ Versli valgykla:

- Versli valgykla siekia išgirsti mokinius.
- Versli valgykla yra atsakinga.
- Versli valgykla yra aktyvi ir atsinaujinanti.
- Versli valgykla yra nebūtinai tik „Valgykla“.

Versli valgykla yra nebūtinai tik „Valgykla“

Pabaigai. Nebijokime šiek tiek „paddžiauoti“, juk valgykla – tai ne ministerijos padalinys, mokykla turi skatinti kūrybingumą. Valgykla gali vadintis visai ne „Valgykla“, o užkandinė, „Pertraukos baras“... Galų gale, leiskite mokyklos vaikams pavadinti valgyklą taip, kad ji būtų sava.

Valgykla gali būti jauki ir spalvinga, ir tam nereikia daug investicijų. Su mokytojų pagalba vaikai gali perdažyti kėdes, pasiūti minkštus ir spalvingus apdangalus – savo darbą jie labiau tausos. Sienas galima papuošti vaikų darbais, rengti parodas, skelbti eilėraščius – tereikia duoti tokią mintį dailės, darbų mokytojams. Valgykla gali tapti jaukia saviraiškos erdve, kur ne tik valgomi pietūs, bet ir bendraujama, kai prekystaliai jau uždaryti...

Tolimesniam domėjimuisi:

<http://www.schoolfoodtrust.org.uk/>

<http://www.schoolnutrition.org/>

<http://www.betterschoolfood.org/>

Nuotr. Kristinos Kučinskaitės

„Ozone“ jau rašėme apie naują požiūrį į statybą, apie namą, kurio... kaip ir nėra – „namą be namo“. Neilgai trukus sulaukėme klausimų, ar įmanoma tokį pasistatyti, ar kas stato, o gal jau yra ir realių pavyzdžių? Atsakome, kad namą iš natūralių medžiagų, tarkim, iš sunkiojo plaušamolio, įmanoma pasistatyti pačiam, beveik neturint jokios statybinės patirties. Pakanka konsultuotis su žinančiais, šiek tiek pasidomėti ir bandyti.

Norėdama papasakoti, kaip statomi/įrengiami tokie namai, iš karto eisiu prie labai konkretaus pavyzdžio – namo, kuris jau įpusėtas statyti, turi stogą, langus ir duris. Namo, kurį mūsų šeima stato sau.

Vaida OLŠAUSKYTĖ-SKORUPSKIENĖ
vaida.skorupskiene@bef.lt

Dr. Ričardas SKORUPSKAS
Vilniaus universitetas, Geografijos ir
Kraštotvarkos katedra
ricardas.skorupskas@vu.gf.lt

Namas – nebūtinai dėžė

Kodėl mes taip pripratę prie stačiakampių taisyklingos formos namų? Ar tikrai taip patogu vaikščioti kampais, prigrūsti juos daiktų? Mes, žmonės, esame gamtos dalis, tad kodėl taip negamtiškai statome sau namus? Pažiūrėkime, kaip suka lizdus paukščiai – ogi taip, kad būtų patogu tame lizdelyje perėti ir paukščiukus auginti, kad nebūtų nereikalingos vietos. Jos ten yra tiek, kiek reikia. Tą patį galima pasakyti ir apie kitų gyvūnų namus – jie aptakūs, lanksčių formų ir būtent tokio didumo, kokio reikia to gyvūno šeimai su jaunikliais.

Mes įpratę statyti taisyklingų formų namus visiškai negalvodami apie namo šilumos sąnaudas. Formų plastiškumas būdingas daugiausia tik judantiems žmogaus sukurtiems daiktams, lyg energijos sąnaudų problema neegzistuoja stacionariuose objektuose, kurių paviršiai tiesiogiai sąveikauja su aplinka. Taip, statinys yra tvirtai sujungtas su žeme, bet, nepaisant to, patiria oro pasipriešinimą šiam judant (pučiant vėjui). Pasipriešinimas tuo didesnis, kuo stipresnis vėjas. Beveik visi (su mažomis išimtinėmis) mūsų esantys statiniai yra taisyklingų geometrinių formų, o tai mažina jų aptakumą ir energetinį efektyvumą. Judančiam orui susiduriant su taisyklingų formų pastato siena formuojasi sūkuriniai grįžtamieji srautai, kurie suintensyvina išorinių pastato sienų ventiliavimą, o lemia lemia šilumos praradimą. Dėl oro srautų patiria šilumos nuostoliai ir didesnės energijos sąnaudos ypač juntami šalčio sezono metu, esant vėjautiems orams.

Kodėl ne stačiakampis?

Besiruošdami statyti namą, pirmiausia išsirinkome vietą ir ėmėmės braižyti brėžinius, kaip tas namas turėtų atrodyti. Pirmiausia buvo galvojama, kokios bus patalpos jo viduje, kokias funkcijas jos atliks, kaip jos turėtų išsidėstyti viena kitos atžvilgiu, kokių name bus daiktų.

Namo braižymas ir prasidėjo nuo daiktų išdėstymo, taip pat atsižvelgiant į saulės padėtį konkrečiu paros metu. Tarkime, labai smagu, kai ryte saulė šviečia pro virtuvės langą, kuomet gaminami pusryčiai, ir labai gera, kai vakare ji matosi pro svetainės langą, kuomet kartu vakaraujama. Apsvarstę visus šiuos niuansus pamatėme, kad būsimas namas forma labai panašus į žmogaus širdį. Beje, tai pastebėjome tik jau turėdami rankose namo projektą.

Pamatai – jungtis su žeme

Žmogus nesąmoningai, intuityviai stengiasi kopijuoti gamtą. Žmogaus rankų darinys namas bei gamtos kūrinytis medis turi bendrą bruožą – šaknis-pamatus. Medį su žeme sieja sudėtinga plačiai išsikerojusi šaknų sistema, o tvirtą statinio ryšį su žeme užtikrina pamatai.

Pamatas reikalingas tam, kad namas stabiliai stovėtų, kad įsikabinęs atlaikytų ekstremalius gamtos reiškinius ir išliktų nesuskilęs, nepersikreipęs... Kuo pagrindas minkštesnis, tuo gilesnis ir platesnis pamatas reikalingas. Ir priešingai, gilaus pamato poreikis mažėja pagrindui tvirtėjant. Ant uolos reikia nužerti susikaupusį smulkžemį ir drąsiai galima kelti sienas, o biriame grunte reikia gilių ir patvarių pamatų. Jei gruntas nesusingulėjęs ar yra organinis, pamatas turi pradurti visą minkštą sluoksnį ir įsiremti į kietą mineralinį pagrindą.

Pamatų yra įvairių. Tradiciniai juostiniai atkartoja namo sienų perimetrą. Poliniai – tai pagal namo išorinių sienų perimetrą arba tolygiai vienodais tarpais po viso namo plotu susmaigstytos įvairaus gylio požeminės kojos. Patys paprasčiausi, bet ne prasčiausi pamatai yra akmeniniai, nuo seno naudojami tradicinėje architektūroje. Pagrindiniai akmenys guldomi ant smėlio ar žvyro pagalvės po būsimo namo vainikinių rąstų kampais, o likę tarpai vėliau prikaišiojami smulkesnių akmenų. Tokie pamatai retai būna įgilinti. Ne visiems pastatams jie tinka, ir tinka labiau mediniams nei mūriniams. Beje, kuo minkštesnė, plastiškesnė sienų statybinė medžiaga, tuo seklesnis, paprastesnis gali būti pamatas. Ir priešingai – kuo sienų medžiaga kietesnė ir konstrukcijos standesnė, tuo tvirtesnis ir gilesnis pamatas reikalingas.

Pamatams rėsti tinka: mineralinės gamtinės medžiagos – įvairūs akmenys; dirbtinės mineralinės ir su metalu kombinuotos medžiagos – monolitinis betonas, gelžbetonis ar jų blokai, degto molio ir kitų medžiagų blokeliai ar plytos; sintetinių ir natūralių medžiagų deriniai – pavyzdžiui, padangos, užpildytos gruntu. Mūsų pamatai padaryti iš gelžbetonio, cemento bei akmenų. Iš gelžbetonio strypų buvo lankstomas karkasas, į kurį supilta betono masė. Pamatai nėra griežtų linijų, jie atkartoja širdies formą. Žinoma, tam buvo sugaišta tris kartus daugiau laiko nei rengiant standartinius pamatus.

Sienos – storos, šiltos bei saugios

Medžiagų namo sienoms statyti pasirinktas tikrai didelis: nuo rąstų iki stiklo, nuo silikatinių plytų, blokų, blokelių iki karkasų, užpildytų įvairiais sintetiniais užpildais.

Deja, tie, kurie nors kiek pamąsto apie klimato kaitą bei ekologiškesnį,

NAMAI NAMUČIAI – ŠILTI ŠILTUČIAI, ARBA STATANT PAGAL KONCEPCIJĄ „NAMAS BE NAMO“

Nuotr. Tona & Yo

sveikesnį gyvenimo būdą, statydami namą susiduria su rimta problema: gaminiai, parduodami kaip „eko“, pavyzdžiui, ekoblokeliai, dažnai nėra ekologiški. Pradėkime nuo to, kad reta kuri statybinė medžiaga gaminama Lietuvoje (nebent cementas iš Akmenės), dauguma atvežamos iš Čekijos, Lenkijos ar dar tolimesnių šalių – štai jums ir ekologija. Beje, statydami iš įprastų šiuo metu medžiagų sveikatos tikrai nepagerinsime, o ir patikime darbus paprastai meistrams, esą geriau už mus išmanantiems, kaip mums savo namuose gyventi.

Svarstantys apie kitokias, draugiškesnes aplinkai ir sveikesnes žmogui statybinės medžiagas gali rinktis šiaudų ryšulius arba plaušamolį. Beje, namus iš plaušamolio ir anksčiau statydavo, jų vis dar galima pamatyti Šiaurės Lietuvoje bei pietinėje Latvijos dalyje.

Savo namo sienas mes statėme iš sunkiojo plaušamolio – tam tikromis proporcijomis su vandeniu sumaišytų molio, smėlio ir šiaudų. Ši masė buvo minkoma nedideliu traktoriumi, kol tapdavo vientisa (kojomis jos neįmuntumėte, ji standi ir sunki). Plaušamolis, priešingai nei cementas, blokeliai ar plytos, labai saugi visomis prasmėmis statybinė medžiaga. Jokių dulkių, kurias būtų galima įkvėpti (nebent sudžiūvę šiaudai), jokio pavojaus užsimesti sau ant kojos plytos ar išsitempti kokiui skiediniui. Statybose pilnateisiškai dalyvavo ir mūsų vos dvejų metų sulaukusi atžala – krovė rankytėmis į savo mažąjį karutį plaušamolio gabalėlius, vežė tėtukui... Jokio pavojaus nei gyvybei, nei sveikatai, net jeigu paragautų. Turbūt nustebsite, bet ši statybinė medžiaga kvėpėjo... duona. Tikrai... Tai išmirkę šiaudai, kuriuose išliko vienas kitas sveikas grūdėlis, sklaidė tokį malonų kvapą, kad rodėsi, jog dirbame duonos kepykloje, bandeles kepame. Dar norėčiau pabrėžti, kad statybos metu nesusiaupė jokių atliekų, jų paprasčiausiai nebuvo, viskas tiesiogine prasme sulipo į namo sienas. Tokį sunkiojo plaušamolio namą geriausia statyti šiltu metų laiku, nes sienos turi spėti iki šalnų išdžiūti (sušalusi neišdžiūvusi siena ima

trupėti). Oro sąlygos statant buvo labai svarbios: plaušamolio nedrėbėme lietui lyjant ar tvyrant drėgmei, taipogi sumaišyta ir paruošta masė turėjo būti sparčiai sukraunama ant sienų arba uždengiama plėvele, kad neperdžiūtų. Mažų paslapčių tokioje statyboje daug, bet visos jos yra lengvai sužinomos šiek tiek paieškojus. Plaušamolio sienų (apie 60 cm storio) nereikia papildomai šiltinti, jos kuo puikiau sugeria saulės šilumą ir ją akumuliuoja, o atvėsus orams šildo patalpas. Vasarą toks namas bus vėsesnis, o žiemą – šiltas dėl sukauptos per vasarą šilumos.

Dar viena ypatybė – nišos sienoje. Kai statomos sienos iš taip lengvai formuojamos medžiagos – galite prikurti, prilipdyti įvairiausių nišų, lentynėlių ir kitų grožybių. Tiek erdvės jūsų fantazijai, tik reikia neskubėti, įsijausti į procesą ir suvokti, kad tai darote sau. O sukietėjęs šis molio mišinys yra labai tvirtas, gerai įsukus sienoje kablius galima kabinti ant jų lovą su visais gulinčiaisiais - atlaikys. Pastačius tokias sienas galima tinkuoti molio tinku, dažyti (patarčiau – tik natūraliais dažais, tokių jau įmanoma įsigyti) bei kitaip dekoruoti. Jų visiškai nebūtina idealiai išlyginti, tad ir darbo įdėsite žymiai mažiau nei į mums įprastas – nereikia glaistyti, klijuoti tinklelių, formuoti kampų ir t. t. Būtent nelygios plaušamolio sienos atrodo gražiausiai, nors tai, žinoma, skonio reikalas.

Kas stato tokius namus?

Į šį klausimą galėčiau atsakyti taip – stato visi, kas nori juose gyventi. Tokią statybą prilyginčiau kūrybiniam

procesui, kuomet visi šeimos nariai tariasi ir nusprendžia, kas ko nori savo erdvėje – kokios nišos, lentynėlės ar langelio, o gal vaikiško delniuko, įspausto į sieną. Daugelis pasakytų, kad nemoka statyti namų arba tam neturi laiko... O kam iš viso žmogus turi laiko? Ar jis turi laiko gyventi? Ne laiko žmonėms trūksta – noro nepakanka.

Lietuvoje tėra vienas kitas molinio namo žinovas, tikrų meistrų, kurie tik tuo užsiimtų, rasti labai sunku, tad meistrų iš esmės tampama pačiam bestatant. Tačiau pakankamai sužinotumėte skaitydami mokomąją literatūrą rusų ir anglų kalbomis. Tokiose knygoje aprašomas visas procesas „nuo-iki“.

Tuos, kurie galvoja apie ekologišką būstą, bet vis dar negali apsispręsti, tikiuosi padrąsinti tikindama, kad malonumo, patiriamo kuriant tokį namą, jūs niekada nepajusite statydami iš nenatūralių, sintetinių, kenksmingų medžiagų. Be to, statyti namą iš plaušamolio gali absoliučiai visi – nuo vos pradėjusio vaikščioti iki jau vos bevaikščiančio, nuo mažiausio iki didžiausio. Molio masė imama rankomis, šakėmis, kaip kam patogiau. Kiekis – kiek atgnybi, kiek pakeli, tiek ir neši, drebi, lipdai. Smagumas neišpasakytas! Vienas svarbiausių ekologiškos statybos kriterijų – natūrali, sveika, nekenksminga namo aplinka. Juk čia augs jūsų vaikai, nejaugi norite juos nuodyti? Teršalų ir taip sotu mūsų aplinkoje.

Nuotr. Dominic Alves

EKODAIKTAS

Miglė ANUŠAUSKAITĖ
ekodaiktas@ozonas.lt

Vaiko gimtadienio idėjos

Nenusakomas chaosas, klyksmai, virstančių kėdžių garsai ir augalai, kartu su žemėmis drimbantys iš vazonų. Limonadas ant užuolaidų, torto kremas ant kilimo, marcipaninės gėlės kažkieno plaukuose. Prišertas torto ir socialinio aktyvumo išvargintas šuo. Ant spintos jau valandą tupinti katė, išlenkusi nugarą „Mc“ – žinote, kieno forma. Tėvai sėdi virtuvėje, praradę viltį išsaugoti brangiausius daiktus ir bent iš dalies suvaldyti šį chaosą.

Apokalipsė? Ne, tai vaiko gimtadienis. Vienas (turbūt amerikietiškas) tinklalapis siūlo alternatyvą: suplanuoti ekologinį gimtadienį. Vaikai turės įdomios veiklos, ir bent jau dalis namiškių – ramybę. Be to, žaisdami vaikai galės ir mokytis, ir priprasti prie minties, kad Žemę (bei katę) reikia mylėti ir saugoti.

Kaip galima ekologiškai švęsti gimtadienį? Kai kurios idėjos Lietuvoje skamba kiek nuobodokai: pavyzdžiui, aplankyti vietinę policijos nuovadą ar ugniagesių būstinę, paprašyti ekskursijos, supažindinti vaikus su visuomeninių įstaigų darbu. Tačiau „persirenginėjimų vakarėlis“, manau, turėtų patikti visiems (bent

jau man patiktų). Net suaugę žmonės daro teminius gimtadienius, tai kodėl gi nesurinkus senų drabužių krūvos ir nesurengus vaikams madų šou? Dar geriau: galima vaikams pasiūlyti perdirbti (sukarpyti, susiūti, surišti, dekoruoti) drabužius. Taip mažieji suprass, jog kai kurios dalykus galima išradimui panaudoti, užuot išmetus. Kas dar? Gaminti daiktus iš šiukšlių (na, šita idėja tikriausiai nieko nenustebino). Kieme žaisti mišką: liepti vaikams apsirengti mėgstamiausiais gyvūnais, papasakoti apie ekosistemas, „saugoti girią nuo brakonierių“... Su palapinėmis išsirengti į ekoturizmo žygį (reikės itin daug išvermės klausant vaikų skundų ir zyzimo). Dar galima batikos būdu (natūraliais dažais, aišku) dažyti marškinėlius – kiekvienam liks prisiminimas iš gimtadienio. Surengti netikėtą pižamų vakarėlį, kai visi svečiai surenkami dar nespėję atsikelti iš lovų (čia rašoma, kad būtina perspėti tėvus, bet vis tiek man ši idėja skamba radikalai).

Perspėjimas: reikės daug kantrybės, energijos ir organizacinių gabumų. Todėl vienas namiškių turėtų pasiaukoti, kad išgelbėtų kitus.

Vaikų gimtadienių idėjos:
www.kiwimagonline.com

Žemės spirdalas

Pradžioje buvo Žodis. Tada – šviesa, tamsa, vanduo, žemė, kirmėlės, papūgos, Galapagų vėžliai, šimpanzės ir žmogus. Atsiradęs žmogus dar spėjo sugalvoti visiems gyvūnams vardus, o tada jau pradėjo spardyti Žemę bei žongliuoti ja.

Tikriausiai tokią istoriją mums norėjo papasakoti šio „Footbag“ gamintojai. Kodėl? Nes ant kamuoliukų, skirtų spardyti, puikuojasi Žemės atvaizdas. Idėja graži. Tačiau gali kilti abejonių, ar „fotbago“ žaidėjai, vėtydami ir mėtydami kamuoliuką, pastebės reikšmingą jo išvaizdą. Ar susimąstys apie žmogaus įtaką planetai, užuot susitelkę į užduotį kuo originaliau perduoti kamuoliuką kitam žaidėjui. Kas žino?..

Jei įsigijote tokių kamuoliukų rinkinį ir norite jais pasipuikuoti (šie „spirdalai“ atrodo tikrai neprastai), galite įvaldyti „Footbag“ žaidimą taip gerai, kad patektumėte į turnyrą. Ten susipažinsite su ilgamečiais šio sporto praktikuotojais ir galėsite visiems parodyti savo puikiuosius kamuoliukus. Pradėti reikia nuo kelių pačių paprasčiausių judesių. Šio žaidimo mėgėjams skirtas tinklalapis supažindins su pagrindinėmis spyrių rūšimis ir išmoks (vėliau) sudėtingų manevrų. Judesiai aprašyti tikrai išsamiai, kai kur pridėti filmuoti vaizdėliai.

...Ir štai Žemė (perkeltine prasme, žinoma) – jums po kojomis.

12 „Footbag“ kamuoliukų su Žemės atvaizdu – 7.99 \$.
www.orientaltrading.com

„Footbag“ judesių bei spyrių archyvas:
www.footbag.org/freestyle

Kelnės – rankšluostis

Koks radinys viešuosiuose tualetuose jus labiausiai nudžiugina? Teisingai, švara. O antroje vietoje?

Neseniai bendrovė „Environmental Resources Management“ atliko tyrimą šiuo klausimu. Na, ne visai tiksliai: jie domėjosi, kas daro mažiau žalos aplinkai – viešuosiuose tualetuose įtaisytas rankų džiovintuvas ar popieriniai rankšluostėliai. Jei rankoms nusausti pakanka dviejų popierinių rankšluostėlių arba pusės minutės stovėjimo prie rankų džiovintuvo, tai laimėtojas yra... pasiroškite. Džiovintuvas! Žinau, jog daugelis nusivylė: juk nusišluostyti žymiai greičiau ir patogiau. Deja, vien popieriaus sunaudojimas gamtai atsieina brangiau, negu džiovintuvo suryjama elektra. O kur dar šiukšlių išvežimo kaštai!.. Todėl siūlome tapti dar labiau ekologiškais. Užuot džiovinęsi ran-

Ekologiškų žaislų teatras

Ar teatras – tai fikcija? Ar tai netikrybės žavesys, kuris kiekvieną savęsp įtraukia? Galbūt tai slaptas galios troškimas, galimybė minutėlę valdyti svetimus likimus? O gal iš tiesų teatras yra noro nebūti – išnykti, tapti kitu – išraiška?..

Kad ir kaip ten būtų, teatro magija paliečia visus: nuo išsidabinusių senukų Operos ir baleto teatre iki

kas, nupurtykite nuo pirštų vandens lašelius ir drąsiai ženkite į šilto vasaros vėjo prieglobstį. Arba padarykite tai, kas buvo draudžiama nuo pat vaikystės: nusivalykite šlapias rankas į kelnės.

Žinoma, jeigu jūsų kelnės – kostiuminės, šlapios dėmės ar tualetinio muilo pūslės jų anaipol nepapuoš. Bet jeigu jos yra kelnės-rankšluostis, tuomet „nebusis joms vandenėlis“.

Tai – išradimas vasarotojams, baseinautojams, žvejų žmonoms (kol vyras traukia meškere, galima kiek pasimurkdyti prie kranto). Tai – rankšluostinio audinio kelnės, kurios padės nudžiūti jūsų kojoms. Ir, jei prireiks, – rankoms.

Kelnės-rankšluostis – 29.95 \$.
www.swimsweats.com

mažųjų. Tik vaikai geba teatrą rasti visur: gamina kartonines scenas, kuria dialogus druskinei bei pipirinei, rezga sudėtingą pliušinių žaislų santykių tinklą.

Tėvai šiuo atveju tampa ne tik žiūrovais, bet ir scenografais: jų pareiga pasirūpinti, kad mažylio teatras būtų saugus. Vienas iš būdų tai padaryti – įsigyti ekologišką marionėčių teatrą. Ir nebūtina visą iškart (koks tada būtų smagumas?). Galima pačiam pasigaminti sceną, nusipaišyti dekoracijas ir nusipirkti tik „aktorius“. Galima pirkti medžiagas bei instrukcijas, o „aktorius“ – avį, karvę ir žirafą – pasigaminti patiems!

Žodžiu, kaip visada, kažkokia kompanija pasirūpino mūsų patogumu. Jie siūlo įsigyti marionetės dalių

rinkinį, kurį sudėlios ir nudažys pats vaikas. Kiekviena detalė pagaminta iš saugių medžiagų, kai kurios – perdirbtos. O marionetės atrodo jaukios ir gyvos.

Jei atvirai, tai šį ekodaiktą tikrai norėčiau įsigyti. Sau pačiai. Smagu gaminti tokius daiktus, juolab jei nereikia ieškoti medžiagų. Padariusi teatrą gal ir neversčiau draugų žiūrėti mano pastatytų spektaklių. Greičiausiai marionetes atiduočiau mažoms pusseserėms. Tik avį pasilikčiau.

Rinkinys

„Pasigamink marionetę“ – 11.75 £.
www.spiritofnature.co.uk

Maišelis sumuštiniam

Kai planuojate savaitgalio išskylą, jau penktadienio vakarą pradėdote nerimauti: „Į ką suvynioti sumuštinį?“ Ši įkyri mintis braunasi į jūsų sapnus. Keliatės anksčiau nei ketinate, tikėdamiesi klausimą išspręsti. „Kur sudėti sumuštinį?“

Išverčiame virtuvės spinteles. Vienoje – daugkartinio naudojimo plastikiniai maišeliai. Ar jie galėtų būti sprendimas? Jie sandarūs: apsaugos rankinės vidų nuo riebalų. Ir išlaikys maistą „savo sultyse“. Tačiau ne visi plastikiniai maišeliai saugūs. Kai kurių gamyboje naudojamos itin kenksmingos medžiagos. Kai kurios iš jų gali patekti į maistą ir grasinti jūsų sveikatai. Štai PVC ir PS raidėmis žymima pakuotė gali išskirti toksines medžiagas. Juo riebesnį maistą vynesite – juo daugiau nuodingųjų medžiagų gausite. Be to, plastiką sunku perdirbti. O tikėtis, kad grįžę išplausite plastikinius

maišelius, padžiausite ant radiatoriaus ir naudosite dar sykį – naivoka.

Gerai, paieškos tęsiasi. Greta orkaitės aptikote aliuminio folijos ritinėlį. Ši medžiaga vertinama daug geriau nei plastikas: maistas joje išsaugo savo vertę ir lieka nepaveiktas šviesos, drėgmės ir bakterijų. Nors aliuminio gamyba „ryja“ itin daug elektros energijos, šis reikalas turi šviesiąją pusę: aliuminį labai lengva perdirbti (net foliją!). Tiesa, dar kyla klausimas, ar dera maistu suteptą folijos gniužulą mesti į metalo perdirbimo konteinerį... Foliją atidedam pažiūrėti, ar nerasime ko nors geresnio. Medžiaginiai rankšluostėliai? Skamba puikiai: natūralu, sveika, galima naudoti daug sykių. Tačiau ir vėl problema: maistas juose ne taip išlaiko šilumą. Be to, sultys ar riebalai laisvai prasisunkia pro audinį. Nepaisant to (pavyzdžiui, nešantis iškylių krepšį, kurio vidaus nebaisu išterlioti), natūralaus pluošto

rankšluostėlis tikriausiai būtų konkurso laimėtojas. Jeigu ne...

Sumuštinų maišelis. Jis turi visas gerąsias plastiko savybes (išlaiko maisto syvus neišbėgusius, o patį maistą – šiltą), tačiau išvengia blogųjų. Maišelis pagamintas iš medžiagos, pavadintos PEVA: jos sudėtyje nėra nei švino, nei toksinų. Taigi maišelis nepavojingas, maistas lieka sveikas. O sukurtus sumuštinį, pakuotės nereikia išmesti, maišeliai labai lengvai išplaunami.

Jeį pagaliau suradote ramybę sumuštinų kelionės klausimu, galite toliau ruošti išskylai. O jei šis šiurpus rūpestis jūsų nė nekamavo, bent jau užsitikrinote, jog niekada ir nekamuos.

Sumuštinų maišeliai – 4.25 £.
www.spiritofnature.co.uk

ALGIS MICKŪNAS: „NELEISTI SAVĘS TRAKTUOTI KAIP MEDŽIAGOS“

Mokslinėje plotmėje ekologija dažnai lieka ta nepri- tampančia našlaite – juk mąstytojų dėmesį užvaldę grandioziniai laiko, tiesos, realybės ir, žinoma, „Aš“ klausimai. Į ekologiją vengiama žvilgterėti bent kiek rimčiau ir dėl jos kaip madingos krypties išvešėjimo. Bet juk labai svarbu, kad „surenkim koncertą – išgelbėkim banginius“ arba „išvalyk planetą – naudok medžiaginį maišelį“ tipo ekologiją atsvertų kur kas gilesnio sąmoningumo pamatus kurianti intelektualinė prieiga.

Būtent dėl to buvo nepaprastai malonu ankstyvą šeštadienio rytą žingsniuoti į susitikimą su vienu garsiausių lietuvių kilmės filosofų – Ohajo (JAV) universiteto profesoriumi Algiu Mickūnu. Skrybėlė, tamsūs akiniai, plati šypsena – profesorių atpažinsi iš toli. Jau ne pirmus metus atvažiuojantis į Lietuvą jis spėjo ir čia užsiauginti pulkelį akademinių vaikų, papildančių po visą pasaulį išsklidusią jo intelektualinę šeimą.

„Mums reikia suprasti, kad mūsų begalinis noras turėti daugiau, ieškoti daugiau, gaminti daugiau – nieko nereiškia“ – sako A. Mickūnas. Filosofas pataria persvarstyti savo tikruosius poreikius, vartotojiškumo sąlygotą gamtos pasaulio pusiausvyros sutrikimą.

Kristina KUČINSKAITĖ
news@ozonas.lt

– Kaip manote, koks būtų teisingiausias idealus santykio tarp žmogaus ir gamtos apibrėžimas? Yra antropocentristai, ekocentristai, bet tiek vieni, tiek kiti gana radikalūs. Kokią poziciją siūlote Jūs?

– Jei sakome, kad gamtos ir žmogaus santykis yra pirmapradiškas, tuomet žmogui iš gamtos reikia tik tiek, kiek reikia pragyvenimui. Siekti daugiau nei kasdieniškos reikmės jau yra perteklius, švaistymas. Kiekvienas dalykas turi savo ypatybes – kai kurios mums tinka, kai kurios ne. Turi pasirinkti tai, kas tinka, ir pakanka.

Bet dabar jau nebeįmanoma sugrįžti į pirmąjį žmogaus būvį, kuomet pažvejoji, pavalgai, užsiaugini agurką ir esi laimingas... Perteklius yra toks, kad jo nebegalima sustab-

dyti. Kuriame šiukšlyną. Santykis su gamta dabartyje yra nebe žmogaus, bet gamtos reikalas. Gamta pradeda kalbėti, atsakyti į mūsų pertekliaus poreikį. Turime greitojo maisto restoranų perteklių, ir jų produkcijos perteklius yra įvyniotas į dar didesnę perteklių. Suvalgai kažką, bet išmeti triskart daugiau medžiagos nei suvalgei. Kai kuriame pažangą, kartu kuriame ir šiukšlyną. Išėini ryte į gatvę – gražu viskas, nušluota, bet kur dingo visos šiukšlės, kurias palikome vakare? Niekur nedingo. Tau, žmogau, kenkiama, nes mane, kad esi virš pasaulio. Bet juk esame tame pačiame pasaulyje, kurį šiukšliname. Toks yra atsakas iš gamtos. Visą tą perteklių reikės pergyventi. Ir dabar mokslininkai siūlo naujas technologijas, kurios padėtų sustvarkyti su pertekliumi. Bet visos pastangos susitvarkyti su tuo, kas padaryta, taip pat yra sudėtingas dalykas. Mums reikia suprasti, kad

mūsų begalinis noras turėti daugiau, ieškoti daugiau, gaminti daugiau – nieko nereiškia.

Žmogaus tokia prigimtis, jam niekad neužtenka. Bet tuo pačiu tai nėra genetiškai užprogramuota. Daugiau reikia tada, kai žmogus nori būti galingesnis. Jei kalbame racionaliai (kai kurie filosofai teigia, kad esame racionalūs), tai visas tas procesas yra labai neracionalus.

– Tiesa, dėl daugelio ekologinių problemų kaltinamas mūsų beribis ekspansyvumas. Kuriama nemažai išsigelbėjimo planų, kuriuose atspirties tašku pasirenkamos kapitalizmo ar vartotojiškumo sąvokos. Ar jos iš tiesų išreiškia priešastis, ar yra pasekmė? Kur iš tiesų reikia ieškoti atskaitos taško?

– Kapitalizmas yra tik vienas mažas epizodas toje didelėje bangoje. Mes kuriame naujus mokslus, naujas technologijas, naujus metodus tvarkytis su aplinka. Visa tai yra tarsi smarkus tigras, ant kurio užšokę nebegalime nulipti. Visur pažanga, pažanga, pažanga. Bet kas yra ta pažanga? Pagerinti batai? Ar man reikia penkiasdešimties porų batų, kad galėčiau vaikščioti?

Kad būtų gaminama daugiau, skatinama specializacija. Kūrimas yra begalinis. Jei šiek tiek pristabdytume laiką, pamatytume, kad su vienais batais toliau nenubėgame nei su kitais. Vadinu tai valios metafizika. Valdome daugiau ir daugiau. O uždarbis – to išdava. Kapitalizmas yra tik banalybė. Norime daugiau pinigų? Prisiikrauk stirtą pinigų, bet vis tiek iš to jokios naudos... Viskas daroma ne dėl pinigų, bet dėl noro būti didesniau už kitus, dėl galios. Valios metafizika – reikia nugalėti, konkuruoti, būti geriausia iš visų. Kaip jau sakiau, nereiškia, kad tai yra įgimta. Bet žmogaus troškimai gali tiek įsiūbuoti, kad tampa sunku juos sustabdyti.

Kaip tai iš tiesų nuobodu ir kiek vargo žmonėms tai sukuria! Įsivaizduok, jei esi galingiausias, jau nebegali ramiai naktį miegoti, reikia kariuomenės, sargų... Pasistatata smėlio

krūvą ir ją gini, bet juk papūs vėjas, ir jos nebėra.

– Tai, ką įvardijate „makdonaldizacija“, ir visi ją lydintys veiksniai kyla iš vakarietiškos kultūros. Jau aišku, kad tas modelis nėra pats sėkmingiausias. Esate apkeliavęs visą pasaulį, pažįstate daug kultūrų. Kaip manote, ar kurioje nors iš jų yra modelis, kuris galėtų būti gydomas?

– Yra. Gal ir Lietuvoje tokių yra. Vienas iš modelių – daoizmas. Tai labai paprastas dalykas. Mąstymas toks: „Ko man reikia dabar? Pasisodinsiu agurkų. Prižiūrėsiu kiekvieną. Bet man nereikės jų parduoti, man reikia tik tiek, kiek reikia pačiam.“ Daoizmas teigia, kad mums nieko daug nereikia. Daoistai tapo žinomi ne dėl to, kad rašė traktatus, bet dėl savo gyvenimo būdo.

Toks pat patrauklus ir Zen mąstymas.

Kitoje plotmėje – Indija. Svarbus ne gyvenimo būdas, bet jų patarimai. Bet čia kalbu ne apie tuos, kurie surašyti traktatuose – ir Lietuvoje netrūksta vaikščiojančių su tomis filosofijomis. Ar žinai, kad Indijoje to nėra – Indijos filosofija buvo sukurta Berlyne.

Jei ko paklausi, indas paseks pasaką, padalys patarimų. Jie mūsų progresą pavadinę tigrą, ir visiems aišku, kad tigras yra pavojingas.

– Jei Rytuose galima rasti tą išmintį, kaip tuomet reikia suprasti, kad tie patys Rytai kartu minimi ir kaip labiausiai augantys monstroi?

– Jie jau pradeda suprasti savo augimo žalą. Ten kalbama, kad reikia į Kiniją susigrąžinti Konfucijų, kuris žino, kas yra pusiausvyra, nes dabar upėse nebegalima žvejoti, į ežerus nebegalima įlipti.

Siekta pažangos, pertvarkos, bet ta pertvarka atsiveria tokiu šuoliu... Šanchajus – niekas jam neprilygs, dangoraižis šalia dangoraižio. Tigras bėgo, užšokome ant jo – bet nebegalime gerti vandens. Reikės investuoti milijonus, kad švarus vanduo būtų grąžintas. Daoistai sakytu,

kad tai mūsų pačių bėda, nes nesiekta paprasto gyvenimo, nesiekta tenkinti tik paprastus gamtinius poreikius. Dabar nebeliko nei moralės, nei ritualų, nei gamtos... Tada pradedi galvoti, kad galbūt išmincingesnis buvai ne tada, kai turėjai galingas teorijas, bet kai supratai paprastą gyvenimą.

Gal reikia, kaip kad buvo sakyta jaunimo revoliucijos metu Amerikoje, sustoti ir pauostyti rožę? Kodėl ne? Lekiname, skubame, nieko nematome, o gėlės auga, kvepia. Kaip visada. Niekur nenubėgsi...

Tiek apkeliavęs, tiek nubėgęs vis tiek atsiduri ten pat, kur buvai.

– Neseniai teko stebėti paskaitą, kurioje populiarus technologijų žurnalo „Wired“ redaktorius Ken Kelly siūlė technologijas įvardyti kaip septintąją gamtos karalystę. Ką Jūs manote apie tokias spekuliacijas? Tai gana didelis žingsnis tolyn nuo Jūsų ar Rytų kultūrų siūlomo kuklumo...

– Dar XIX a. gimė pasaulio išgelbėjimo per technologijas idėja. Tais laikais manyta, kad gamta yra žiauri, nes mes sergame, mirštame. Manyta, kad pasitelkę naujas technologijas pradėsime valdyti aplinką, patobulinsime ją, galiausiai patys sukursime savo aplinką. Bet ta sukurta aplinka neklausia, kas atsitiks su gamta, kurią keičiame. Visos ideologijos – tiek marksizmas, tiek kapitalizmas – svajojo, kad žmogus pergalės esamą aplinką, sukurs savą, patobulins biosferą, pakeis pats save ir gyvens tame rojuje amžinai. Bet mūsų resursai, šios žemės resursai, yra labai menki. Išnaudosime juos – ir kas tada? Be to, tie mūsų sukurti nauji dariniai taip pat netūno ten, kur norėtume, o išsklinda į aplinką.

Svajota, kad sukursime savo aplinką, kad ji bus mums palanki, visiškai kontroliuojama. Buvo kuriama noosfera, proto sfera aplink pasaulį, galingas technologinis protas. Žmogus-subjektas kuria, kūryba tampa objektu, bet tada objektas tampa subjektu ir ima mus valdyti. Taip mes tampame savo kūrybiškų nuostatų ir aplinkos objektais.

– Tokiame kontekste aišku, kodėl gimsta šiuolaikiniai luditų ir primityvistų judėjimai. Bet tai turbūt taip pat yra radikalios reakcijos į susiklosčiusią situaciją. Koks turėtų būti idealus žmogaus ir technologijos santykis?

– Technologija yra įrankis, kuris gali padėti pasiekti kokį nors tikslą. Bet kai technologija kaip įrankis tampa pati sau tikslu, tada įrankis tampa įrankiu vien dėl įrankio... Technologija yra gerai, kai žinomos jos ribos. Yra tikslas, turimas įrankis jam pasiekti. Nepadarykime to tikslo įrankiu kitiems tikslams. Kiekvienas tikslas turi sudaryti įrankio ribą. Ir to įrankio nereikia keisti. Negalima kiekvieno pasiekto tikslo versti įrankiu kitiems tikslams, nes tuomet atsiveria begalybė. Prasideda savivaliavimas. Reikia sutapatinti technologiją su įrankiu, o ne su savo paties tikslais.

– Dažnai svarstome, kiek įtakos turi paprasto žmogaus iniciatyva keičiant pasaulį, sprendžiant

atkelta iš 12 psl.

jame vešinčias bėdas. Ką gali padaryti vienas žmogus? O gal viską dera patikėti bendriems instituciniams dariniams, organizacijoms ir taip toliau?

– Tai tradicinė metafizika, kurią perima visos technologijos. Manoma, kad, supratus kokią nors teoriją, ji gali būti pritaikyta kiekvienam. Bet kiekvienas yra labai skirtingas. Nėra tokio dalyko kaip bendras žmogus. Mano veiksmai, gyvenimo būdas niekad nesutaps su niekieno kito. Niekada negalima subendrinti. Kiekvieno asmenybė yra išsivysčiusi

pagal tos asmenybės reikalavimus. Tad ta asmenybė geriau už bet kokias technologijas žino, kas jai gerai. Gyvenimas yra kiekvieno asmens reikalas.

Kiekvienas palengva gali atsisakyti būti suprastinamas į medžiagiškumą. Aš esu vienas, aš esu žmogus. Galite aiškinti, kad esu iš beždžionės ar Dievo sukurtas, bet esu žmogus, save pažįstu kaip žmogų. Nesu sudėtas iš dalių.

Atspirtis paprasta – neleisti savęs traktuoti kaip medžiagos, kurios dalis galima keisti, parduoti, pirkti. Nes

asmuo yra nepakeičiamas, unikalus, nepakartojamas. Niekada tokio pat nebus. Tai yra pasaulio praturtinimas; jei esame makdonaldizuojami, jei leidžiamės suprastinami į mėsą – tai aišku, kad tada mus valdys ta didžiulė technokratijos mašina. Esu kūniškas subjektas ir mano pozicija, gryna esmė, yra tik mano. Jokios bendros dalys negali manęs pakeisti. Esu atsakingas už savo asmenybę, niekas negali manęs užšlopinti pagal naujausias technologijas.

Tad kodėl žmogui reikia bijoti pasisakyti, kad jis nepriklauso jokiai

ekonomikai, technologijoms, kad turi savas unikalias savybes, kad jos vystomos savuose rėmuose, kad nenorima užkrauti, primesti savo gyvenimo būdo kitiems? Tai būtų labai turtingas gyvenimas – kai kiekvienas turi savastį.

– Į mėstančius kitaip, iškrentančius iš įprastinių šablonų dažnai žiūrime kreivai. O socialumas žmogui svarbus, tad ne kiekvienas ryšis pokyčiams, jei jie išstums į marginalų draugiją.

– Taip, žmogus yra socialus, mums

reikia kitų. Bet nepamiršk, kad ir mes esame reikalingi kitiems. Nereikia leisti socialumui valdyti mūsų. Aš suprantu pasaulį per kitus, nes mano matymas yra ribotas. Džiugu, kai kiti pratęsia mano mąstymą. Skaitau Aristotelį ir suvokiu savo ribotumą...

Imkime muzikinę metaforą. Aš vienas esu nata. Tu ir kiti – kitos natos. Mes kuriame muzikinį kūrinį. Tas kūrinys platesnis nei aš ir tu, bet be manęs ar tavęs jis toks nebūtų. Mes esame ypatingi, kuriame ir socialumą, ir savo individualumą.

ITALŲ VAIRAVIMO YPATUMAI

Noriu pasidalyti savo stebėjimais apie tai, kaip lengvuosius (ir ne tik) automobilius vairuoja saulės nulytėji italai.

Manau, kad „italas“ turbūt daugeliui asocijuojasi ne tik su skaniu maistu bei saulėta pakrante, bet ir su sponštanškumu, rėksmingumu bei gestikuliacija rankomis. Ir jūs būsite teisūs, jei manysite, kad italai tokie pat mašinoje prie vairo, kokie ir be jos: linksmi ar suirzę (neutrialių nebūna), visuomet labai skubantys lekiantys, o jų vairavimo gabumų turėtų pavydėti ne vienas.

Vaida OLŠAUSKYTĖ-SKORUPSKIENĖ
vaida.skorupskiene@bef.lt

Siauromis gatvelėmis

Teko ne kartą matyti, kaip platesnių gabaritų lengvasis automobilis ar mažesnis sunkvežimukas bando apsisukti, įsukti į kokią kiemą ar sustoti vos keliais centimetrais platesnėje už pačią mašiną gatvelėje. Visa tai italai daro absoliučiai „nepraktiškai“, viena ranka laikydami mobilųjį telefoną, kita laisvai sukinėdami vairą. Pirmą kartą matantiems tokį reginį, kai automobilis bando prasisprauti pro kiemo vartus, vos nekludydamas veidrodėliais, linksma neatrodo. Mes sunkiai įsivaizduojame, kaip įmanoma taip lengvai ir grakščiai pastatyti automobilį siaurutėlėje gatvelėje ar įvažiuoti pro miniatiūrinis vartelius į mažytį kiemelį. Mat Italijos senamiesčiuose – vietos mažai, gatvės siaurės, o vaikštinėti pėsčiomis, matyt, ne visada norima.

Beje, senos nuotraukos byloja, kad tomis pačiomis gatvelėmis seniau „kursuodavo“ asiliukai bei vyrai ir moterys, nešini alyvuogių krepšiais.

Neišmatuojamas greitis

Autostrada italai lekia praktiškai nepaisydami nei kelio ženklų, nei oro sąlygų, nei kitų greta važiuojančiųjų. Mus, lietuvius, kelyje jie lenkdamo nuolat pypsėdami, junginėdami ilgąsias šviesas, suprask – „ko taip lėtai šliauži“. Regis, važiuoji pakankamai greitai (maksimaliu leistinu greičiu – 110 km/val.), tik sekunde nedirstelėjai į veidrodėlį, o iš paskos jau „prisiplojęs“ per 2 metrus pypsi ir žybsi. Iš kur jie taip išdygsta kelyje?..

Kelio ženklai skirti nežinia kam

Piečiau gyvenantys italai net miestuose labai retai paiso kelio ženklų, nebent užsidega raudonas šviesoforo signalas. O štai pėstieji – greiti ir lėti, pagyvenę ir jauni – per gatvę eina degant bet kokiais šviesoforo lemputei (jei išvis eina per perėją), dažnai gatvę kerta kur tik panorėję, kada panorėję, nešini krepšiais, vedini vaikus. Tad vairuodamas Pietų

Italijos miestuose turi būti itin akylas ir žiūrėti ne kelio ženklų ir net ne mašinų, o iš bet kur išlendančių pėsčiųjų.

Linksmieji motoroleriai

Būtina paminėti ir linksmuosius, burzgiuosius, iš visų pusių lekiančius motorolerius. Jais Italijoje važiuojama ne tik po vieną, bet net po kelis. Ant šių transporto priemonių telpa mažiausiai 2 suaugę ir keli vaikai, teko matyti ir ramiai ant motorolerio kiurksančius šunis (kurių Italijoje gana daug)...

Nuotr. Ričardo Skorupsko

Ingrida ANDRULYTĖ
Eglė KVAS

Vaikai imlūs, kuo didesnis ekologinio kryžiaus žygis vykdomas mokykloje – tuo stipriau jo atšvaitai bus jaučiami šeimoje.

Senuosiuose Vakaruose auga didelė ir gerai organizuota mažųjų ekokarijų armija, pasiruošusi prispausti tėvelius prie sienos ir priversti juos irgi tapti „žaliais“. Pasak mokytojų, vaikai, ypač pradinių klasių, yra dar visai mažučiai, ir tikrai niekas jiems neperša jokių „žalių“ idėjų ar pamokslų. Tačiau vaizdai, kur plastmasiniai pirkinių maišeliai apsvynioję paukščiams apie kaklus, arba bebras upėje, plaukiojantis tarp tuščių butelių, arba laputė, kurios galva įstrigusi plastikiniame inde, yra tikrai sukrečiantys. O tokia informacija šiais laikais yra laisvai prieinama mažiesiems, ir jie tikrai žino apie gamtosaugines problemas ir yra daug toliau pažengę nei mes, suaugę, įsivaizduojame.

Vaikai šia tema daug sužino iš televizijos, knygų ar žurnalų straipsnių. Lietuvoje dar nėra taip populiari, bet kitose Europos šalyse jau nebestebina knyga vaikams „Kaip paversti tėvelius žaliais“, kur pateikiama tėvų perauklėjimo instrukcija: 20 centų bauda už tai, kad namų šildymo termostatas nustatytas daugiau nei 20 laipsnių; 10 centų bauda už kiekvieną uždegtą neekonominę lemputę ir t. t. Arba „žaliosiose mokyklose“ vykdomos varžybos kurios klasės daugiau vaikų ateis į mokyklą pėsčiomis. Organizuojamos drabužių rinkimo akcijos, kad vaikai ne išmestų į sąvartyną, o atneštų iš namų po gerą, bet, pavyzdžiui, išaugtą daiktą (surinkti drabužiai

VAIKAI – EKOMILITARISTAI

Skaitydami vieną iš „The Guardian“ publikuotų tekstų apie vaikus, taip užsidegusius „žaliuoju“ virusu, kad jų tėvai beveik raunasi plaukus iš nevilties, raičiojamės iš juoko. Tačiau palaukit, palaukit... Tai rimtas dalykas. O ir ką lieka manyti, kai vaikas griebiasi šantažo ir kitų leistinių bei nelabai leistinių priemonių, kad jų tėvai imtųsi planetos gelbėjimo darbų. „Skrydis lėktuvu? Kurgi, o kiek medžių pasodinai?“ – paklaus atžala kokią dieną. Dar pasidomės, už kokį CO₂ kiekį, pakliūnantį į aplinką per metus, atsakinga jų šeima. Ekologinio švietimo programomis mokymo įstaigose siekiama, kad pasaulio sceną užimtų „žalieji“ atlantai.

atiduodami labdaros parduotuvei). Arba maisto gamtinimo pamoka: gaminant pietus visai šeimai vieną kartą per dieną vietoj keturių gaminių sutaupoma energijos. Klasės sodina savo darželius – taip ne tik susipažįstama su dirvožemiu, įvairiais augalais, jų auginimo ir dauginimo ypatumais, bet ir prisidedama prie aplinkos puošimo, oro švarinimo, ugdoma vaikų socialinė atsakomybė.

Iš tiesų vaikai yra labai galinga jėga, galinti keisti pasaulį. Jie yra pasiruošę veikti, nes nemoka būti abejingi. Jeigu kada jūsų sūnus ar dukra parėję iš mokyklos prie šiukšlių dėžės virtuvėje padės kelis papildomus maišelius ir instruktuos visą šeimyną, kad nuo šiol šiukšles rūšiuosime, žinokite, kad namuose apsigyveno ekokarys, ir kad jūs galite sulaukti baudos, jeigu visų šių instrukcijų nesilaikysite.

Tiesa, kiekviena lazda turi du galus. Ekologinis švietimas yra gerai,

tačiau neramu, kai persūdama, o vaikas, sugniužęs nuo bėdų masto, prisiima atsakomybę už visų kartų klaidas ir mėgina ją nešti ant savo pečių. Viena iš ekologinių interneto tinklalapių amerikietė motina atsargiai klausia, ar nepersistengė mokydama savo vaiką, nes jis per pertraukas mokykloje renka šiukšles iš kiemo, geriau badauja nei perka nesveiką maistą valgykloje... Antrindamas jai pusiau juokais, pusiau rimtai vienos aplinkosauginės organizacijos narys pasakoja apie mergaitę, atsiuntusią savo „dantukų fėjos“ pinigų ir paprašiusią juos skirti banginio išgelbėjimui: „Tik paprašykite pono banginio, kad man atsiųstų laišką. Noriu žinoti, kad pinigai tikrai jam padėjo“, – prašė mažoji ekodidvyrė.

Mes taip pat buvome mokomi mylėti bei tausoti gamtą. Ekologinio ugdymo programos būtinos, tačiau nereikia persistengti. Per didelė našta vaikus gali palaužti.

Nuotr. Kristinos Kučinskaitės

Nuotr. Kristinos Kučinskaitės

„VAŽIUOJI VIENAS – VAŽIUOJI SU HITLERIU!“

TEIGTA AMERIKIETIŠKAME PLAKATE, SKIRTAME SKATINTI CARPOOL'Ą

Carpool'as gali padėti išgelbėti miestus nuo spūsčių, sumažinti privataus transporto keliamą taršą ir išlaidas automobilio išlaikymui. Viskas puiku, tačiau carpool'o idėjos Lietuvoje kelią skinasi sunkiai. Be to, dabartiniai šalies įstatymai netgi draudžia tam skirti atskirą eismo juostą.

Antrojo pasaulinio karo metais carpool'as buvo naudojamas taupant degalus. Dabartinės krizės metu tokia priemonė taip pat būtų neprošal.

Rimas GRIGONIS

Kas yra carpool?

Užrašus „carpool“ galima pamatyti JAV ir Kanados keliuose. Jie žymi eismo juostą, kuria leidžiama važiuoti tik automobiliams su ne mažiau kaip dviem žmonėmis (t. y. vairuotoju ir bent vienu keleiviu). *Carpool'u* vadinamos ir kooperacijos būdas, kai vairuotojas, užuot važiuavęs vienas, pasiima kaip keleivį kaimyną, draugą ar nepažįstamą asmenį.

Teigiama, kad *carpool'as* atsirado Jungtinėse Amerikos Valstijose Antrojo pasaulinio karo metu. Atsirado ne todėl, kad siekta tausoti gamtą ar mažinti spūstis, o dėl žemiškesnės priežasties – degalų taupymo vykstant karui. Šalies vyriausybė, skatinama piliečius nevažinėti po vieną, surengė reklaminę kampaniją. Vienas šios kampanijos plakatų buvo išskirtinis: „Važiuoji vienas – važiuoji su Hitleriu“. Suprask, jei važiuoji vienas, tuomet padedi Hitleriui, su

kuriu tuo metu kariavo JAV. Žinant amerikiečių nacionalistiškumą, toks šūkis turėjo būti tikrai veiksminga priemonė.

Carpool'as liko populiarus ir vėliau. Po karo automobilių daugėjo, jie vis labiau užkimšo kelius, ėmė trūkti stovėjimo vietų. *Carpool'as* buvo ir yra praktikuojamas mažinant automobilių gatvėse skaičių.

Lietuvoje – tik pirmi daigai

Atskirų eismo juostų vien tik *carpool'ui*, kaip minėta, galima rasti JAV ir Kanadoje. Australijoje bei Naujojoje Zelandijoje taip pat labai populiari ieškoti bendrakeleivių. Esama specialių interneto svetainių, kuriose paprasta susirasti žmones, važiuojančius tuo pat metu ir ta pačia kryptimi kaip ir jūs. Sistema veikia kaip optimalaus maršruto paieška tinklalapyje www.vilnius-transport.lt. Tik vietoj autobusų ir troleibusų numerių bei važiavimo laiko pateikiami vairuotojų kontak-

tiniai duomenys ir maršrutai.

Lietuvoje taip pat veikia panaši interneto svetainė, ją bendrovė „BTA draudimas“ sukūrė vykdydama akciją „Draugiškas vairuotojas“. Viena iš šios akcijos krypčių yra kvietimas „Pavežk draugą“. Tai *carpool'o* atitikmuo. „Skiltyje „Pavežk draugą“ žmonės registravosi gan aktyviai, prašydami pavežti juos kur nors arba siūlydami priimti pakeleivius į savo automobilį. Apie šią kampaniją gavome nemažai teigiamų atsiliepimų. Nors ji jau pasibaigusi, žmonės tebesiregistruoja svetainėje www.draugiskasvairuotojas.lt. Tiesa, šiuo metu viskas gerokai aprimę, tačiau tikimės netrukus idėją atgaivinti“, – sakė bendrovės „BTA draudimas“ atstovė Eglė Luotytė.

Anot E. Luotytės, esant spūstyje galima pastebėti, kad dauguma vairuotojų važiuoja automobiliu po vieną, todėl automobilių kiekis keliuose yra milžiniškas. „Manome, kad vadinamojo *carpool'o* atsiradi-

Mažiau streso

Perpildytame kelyje nuolat kyla avarinių situacijų, vairuotojai rizikuoja ar bando gudrauti vienas kitą lenkdami, pažeidinėja taisykles. Patirti tai – tikrai menkas malonumas.

Carpool'as padeda sumažinti spūstyse patiriamą stresą, nes suteikia galimybę kalbėtis apie tai, kas ką tik įvyko ir jus supykde ar nustebino. Bendraujantis žmogus, tikėtina, kelyje elgsis ramiau ir atsargiau, nes drausmina šalia esantis pakeleivis.

Draugiškumas aplinkai ir sveikatai
Transportas labai teršia aplinką. Automobilių išmetamosios dujos turi didelės įtakos klimato šiltėjimui. *Carpool'as* mažina automobilių skaičių keliuose, taigi ir išmetamų teršalų kiekį. Mažiau automobilių – mažiau teršalų – mažiau ir sveikatos problemų. Kasmet daugėja vaikų, sergančių astma. Šios ligos plitimas tiesiogiai susijęs su transporto tarša.

Naujos pažintys
Carpool'as taip pat yra šaunus būdas susipažinti su naujais žmonėmis, galbūt ilgainiui netgi tapti gerais draugais. Tai ne tik degalų taupymas, bet ir dalijimasis vairavimo patirtimi, o dar – bendraujant ne taip prailgsta kelionė.

Carpool'o privalumai

Taupomi pinigai ir laikas

Važiuoti vienam automobiliu brangu. Važiuodami kelyje išlaidas kurui dalinsitės. Valstybė taip pat sutauptų skatindama *carpool'ą*: mažiau lėšų ir vietos reikėtų skirti automobilių stovėjimo aikštelėms įrengti, kelių tinklo plėtrai, būtų efektyviau panaudojama esama infrastruktūra. *Carpool'as* gali būti pritaikytas, į mokymo įstaigas kasdien vežant vaikus. Galbūt jūsų ir kaimyno atžalos mokosi toje pačioje mokykloje ar lanko tą patį darželį – kam važinėti abiem tėveliams, kuri/-s nors vienas/-a nuvež! Aišku, toks *carpool'as* remtųsi visišku pasitikėjimu.

CARPOOL'O ETIKETAS

- **Aptarkite sąlygas.** Tam tikros taisyklės labai svarbios, kad *carpool'as* netaptų pykčio šaltiniu. Pirmiausia reikia konkrečiai susitarti, kiek pinigų vežantysis paprašys už kurą ir automobilio dėvėjimąsi.
- **Niekada nevēluokit.** Niekas negali labiau sugadinti nuotaikos, nei nuolat vēluojantys keleiviai. Būtina nustatyti tikslų laiką, kada susitinkama numatytoje vietoje, taip pat, kiek laukiama vēluojančiojo. Standartiškai laukiama ne ilgiau kaip 5 minutes.
- **Jokių sustojimų pakeliui.** Žmonės vienu automobiliu dažniausiai važiuoja tam, kad pasiektų darbą arba mokyklą. Apsipirkimus parduotuvėse atidėkite savaitgaliui.
- **Turėkite atsarginį planą.** Visuomet geriausia turėti atsarginį vairuotoją numatytam maršrutui, jei žadėjęs važiuoti vairuotojas staiga susirgtų arba atsirasitų kitų rimtų kliūčių.
- **Automobilio būklė.** Jei yra galimybė, geriau rinktis tą vairuotoją, kurio automobilis naujesnis. Naujesni automobiliai paprastai naudoja kokių penktadaliu mažiau degalų, mažiau teršia aplinką ir yra saugesni.
- **Smulkmenos.** Prieš susitariant dėl kelionės, reikėtų aptarti ir tokius dalykus kaip rūkymas automobilyje ar radijo klausymasis, kurie viešiemis priimtini, o kiti jų negali pakęsti.

KĄ APIE ATSKIRAS EISMO JUOSTAS SPECIALIAI CARPOOL'UI MANO DIDŽIŲJŲ MIESTŲ TRANSPORTO SPECIALISTAI?

VILNIUS. Komentuoja miesto savivaldybės Eismo organizavimo skyriaus vedėjas Henrikas Mackela:

Mes jau tokį variantą bandėme įgyvendinti. Ne vienerius metus rašėme Susisiekimo ministerijai, bet nieko nepavyko pasiekti. Vienintelis dalykas, kurį iškovojome per dešimt metų, yra tai, kad Susisiekimo ministerija leido A juosta naudotis taksi automobiliams. Mes netgi norėjome, kad atskira juosta būtų skirta tiems automobiliams, kuriais važiuoja ne du, o trys ir daugiau keleivių. Bet ir šito neleido. Tai yra Kelių eismo taisyklių pakeitimas, todėl turime gauti ministerijos leidimą. Buvo atlikti tyrimai, kiek žmonių važiuoja viename automobilyje. 88 proc. važinėja po vieną. Speciali juosta turėtų paskatinti vairuotojus pasiimti kaimyną, giminaitį ar draugą. Manau, žmonės susiviliotų privilegija važiuoti laisvesne juosta ir priimtų papildomą keleivį, užuot važiuavę po vieną.

Susisiekimo ministerija parašė mums atsakymą, kad nėra galimybių nustatyti, kiek keleivių važiuoja automobilyje. Administracinė priežiūra praktiškai būtų neįmanoma. Šiuo atveju negelbėtų ir fotoaparatai, nes automobiliu gali važiuoti mažas vaikas, kurio nesimato, gali būti galiniai stiklai užtamsinti arba žmogus tuo metu pasilenkęs. Kiltų daug ginčų.

Įmanoma vienintelė kontrolė, kai stebi gyvas žmogus, šiuo atveju policininkas. Bet jų ir taip trūksta. Jokia technika šiuo atveju nepadės. JAV, jeigu pagaus ir suskaičiuos, kad ne tiek važiuoja, tai vairuotojui teks ant kelių klaupintis ir maldauti pasigailė-

jimo. Pas mus, deja, situacija tokia, kad net girti nebijo važinėti.

KAUNAS. Komentuoja miesto savivaldybės Transporto skyriaus vedėjas Paulius Keras:

Kaune dar nėra tokių didelių spūsčių, kad reikėtų imtis netradicinių sprendimų. Dar net nesame pasirošę skirti juostų vien tik visuomeniniam transportui. Gatvėje, kurioje yra tik dvi eismo juostos, vieną atidavus visuomeniniam transportui ar *carpool'ui*, kiltų didelės spūstys. Jei Kaune tikrai pradės susidaryti neįveikiamos spūstys, tuomet bus galima pradėti galvoti ir apie alternatyvą. Priešingu atveju miestiečiams gali susidaryti įspūdis, kad bėdos kilo dėl įvestos naujovės. Pats nesu išbandęs tokios juostos, bet esu girdėjęs ne vieną pranešimą šia tema, miestai tikrai džiaugiasi teikiama nauda. Tačiau nediegsi tokios naujovės, kol spūstys mieste nėra didelės. Kaune dar kol kas negalime skųstis didelėmis tuo, o atidarius Vilijampolės tiltą padėtis pasitaisė.

Paskata vežti kaimyną, draugą atsirastų tuomet, kai būtų laimimos bent penkios minutės. Gal viešieji ryšiai paskatintų atsižvelgti į ekonominį motyvą, kai važiuojant bendrai pasidalinamos išlaidos už degalus.

KLAIPĖDA. Komentuoja miesto savivaldybės Transporto tarnybos vedėjas Rimantas Mockus:

Bandau įsivaizduoti sau, kaip tai atrodytų Klaipėdoje. Šiuo metu geriau skirti daugiau juostų tik visuomeniniam transportui. Dabar žiūrėkime

į Lietuvos realijas. Kas turės prižiūrėti, kad po vieną automobiliu važiuojantys vairuotojai nesibrautų į *carpool'o* juostą? Kiek laiko reikės drausminti ir mokyti? Pirmiausia reikia galvoti apie vairuotojų kultūrą. Jeigu vairuotojas pamatys, kad *carpool'o* juosta tuščia, jis nestovės spūstyje. Mano vizija būtų daugiau vietos kelyje duoti visuomeniniam transportui. *Carpool'as* gražiai atrodo, bet tai veiks tik tada, kai pasikeis vairuotojų kultūra.

Nuotr. los viajes del gato magento

MIŠKAI, SPAUSTUVĖS IR PASAULIO ATEITIS AR YRA SKIRTUMAS, KAIP KERTAMI MEDŽIAI?

„...niekas mūsų nemoka taip medžių kirsti, kaip sidoniečiai...“ (1 Kar 5, 20)

Jei tikėsime Biblija, tai prieš keletą tūkstančių metų išmintingasis karalius Saliamonas statė šventyklą. Ne bet kaip statė. Jis pasiuntė prašymą Tyro karaliui Hiramui, kad šis skirtų žmonių, išmanančių, kaip reikia kirsti medžius. Atsilygindamas už pagalbą Saliamonas Hiramui atidavė 20 savo valdytų miestų.

Nejaugi yra skirtumas, kaip kirsti medį? Juk jis vis tiek nukertamas – štai guli nebegyvas: storas, rusvas, kvepiantis. Ar yra skirtumas, kaip jį nukirsim, – naudodami kirvį ar pjūklą, kada – žiemą ar vasarą, kas kirs – vyrai ar moterys, kokios nuotaikos – šypsodamiesi ar paniurę? O svarbiausia, ar verta atiduoti dvidešimt miestų, kad medžiai būtų kertami kažkokių ypatingu būdu? Ši istorija labai sena, tačiau ji tapo ypač aktuali mūsų laikais, kai ištis susirūpinta sparčiai nykstančiais miškais. Pasirodo, modernus žmogus nemokėjo tausoti miškų ir kirto juos nederamai.

Laimis ŽMUIDA
laimis.zmuida@gmail.com

Miškų nykimas ir atsakas į tai

1970-ieji buvo riba, kai gana daug žmonių pastebėjo, jog iškertama per daug medžių. Katastrofiškai mažėjo didieji atogrąžų miškai – mūsų planetos plaučiai. 1850-1950 m. buvo išnaikinta pusė planetos miškų. Tai nereiškia, kad jie buvo iškirsti ir palikti ataugti. Išnaikinta – reiškia, po iškirtimo miško plotai virto ariama žeme, ganyklomis, urbanizuota teritorija ar tiesiog dykvieta. Nuo 1900 m. nebeliko 90 proc. Vakarų Afrikos ir 88 proc. Pietų Azijos atogrąžų miškų. Vien 2000-2005 m. laikotarpiu Centrinė Amerika neteko 40 procentų miškų – kas minutę buvo iškertama po keturis futbolo aikštės dydžio plotus. Per paskutinius 50 metų Etiopijoje išnaikinta 98 proc. miškingos teritorijos. Anksčiau tokiais skaičiais galėdavome abejoti, tačiau dabar turime *Google Maps* internetinį įrankį ir kiekvienas galime pažiūrėti, kokia yra reali padėtis. Tų didžiulių miškų plotų Afrikoje ar Brazilijoje, apie kuriuos mums pasakojo mokyklose, kosminio palydovo darytose nuotraukose jau neberasime.

Kartu su miškais nyko tūkstančiai gyvūnų rūšių ir visa kita miško teikiama nauda. Juk miškas – ne tik mediena. Jis vertingas ne vien savo turtais, bet pats savaime kaip sudėtinė planetos dalis, be kurios pasaulis negali egzistuoti. Kai kur iškirtus miškų prasidėjo sausras, kitur – potvyniai. Ir Lietuvoje, pavyzdžiui, Šilutė semiam, nes paupiuose trūksta miškų, kurie sulaukytų ir tolygiai paskirstytų nutekantį kritulį vandenį. Bet Šilutė maža, o iškirtus milžiniškus plotus efektas yra pasaulinio masto.

Kai buvo įvertinta bendra situacija ir žinia apie tai pasklido plačiau, kilo aplinkosauginiai protestai. Ir nors tuo metu verslo sektorius galėjo sau leisti į perspėjimus ir protesto akcijas nereaguoti, vėliau, prasidėjus vartotojų boikotams, įmonių savininkai atsitokėjo. Juk tai tiesiogiai veikė jų reputaciją – o kartu ir pardavimus, ir pelną. Galiausiai situacija pasikeitė tiek, kad medienos žaliavą naudojančių įmonių atstovai jau suvokia atsakingo tiekimo grandinės valdymo svarbą užtikrinant jų pačių verslo ilgalaiškumą. Miškai negali būti kertami greičiau, nei jie spėja augti, be to, dabar turime rūpintis ir išnaiktų miškų plotų atsodinimu, kad atkurtume sveiką planetos balansą.

1990 m. medienos pramonės atstovai, pasaulinės aplinkosaugos bei žmogaus teisių gynimo organizacijos suprato, kad būtina sukurti sistemą atsakingai tvarkomiems miškams identifikuoti. Vėliau, 1993 metais, Toronte (Kanadoje) įvyko steigiamoji Miškų valdymo tarybos (*Forest Stewardship Council (FSC)*) asamblėja. Trijų skirtingų, tačiau vienodai svarbių – socialinio, aplinkosauginio (*Friends of Earth, Greenpeace, WWF* ir kt.) ir verslo (IKEA, B&Q ir kt.) sektorių atstovai susėdo prie derybų stalo ir pradėjo atsakingo miškų tvarkymo sertifikato sistemos kūrimo procesą. 1994 m. buvo patvirtinti atsakingą miškininkystę apibrėžiantys FSC principai ir kriterijai. Vėliau atsirado ir kitos panašios miškų tvarkymo sertifikavimo sistemos – *Canadian Standards Association (CSA)*, *Sustainable Forestry Initiative (SFI)*, *Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC)*, tačiau FSC tebėra viena populiariausių. Eilinis vartotojas FSC prekinį ženklą gali rasti ant

popierinių pakuočių, knygų, įvairių leidinių, baldų, interjero detalių ir kitų gaminių iš medienos. Pirmenybę teikdamas sertifikuotai produkcijai, vartotojas savo pinigine balsuoja už atsakingai tvarkomus išlikusius ir naujai veisiamus miškų plotus. Vartotojas yra tarsi šių laikų Saliamonas, kuris apdovanoja mokančius tvarkyti įmones, išskirdamas jas iš kitų.

Kaip kirsti medžius?

„...kirvis prašė medžio koto, medis davė...“ (R. Tagorė)

Miškų valdymo tarybos (FSC) miškų tvarkymo standartas yra reikalavimų rinkinys, pagrįstas atsakingo miškų tvarkymo principais, taigi šiuose reikalavimuose matyti socialiniai, aplinkosauginiai ir ekonominiai aspektai.

Bendru FSC standartui atstovaujančių sektorių sutarimu didelis dėmesys skiriamas socialiniams principams: ginami įmonės darbuotojai bei kiti su įmonės veikla susiję žmonės, saugoma jų sveikata ir pan. Pavyzdžiui, reikalaujama užtikrinti darbininkams saugias darbo sąlygas tvarkant mišką: visi privalo dėvėti ryškių spalvų darbo kostiumus, batus su pirštus saugančiu metaliniu ar plastmasiniu galu, pirštines, slopinančias vibraciją, apsaugines pjūklinių kėlų turėti pirmosios medicininės pagalbos rinkinį, mobiliąją ryšio priemonę ir t. t. Negali būti išnaudojami vaikai, o 18 metų nesulaukusiems miško darbuotojams neleidžiama dirbti darbo, turinčio didesnę profesinę riziką. Suinteresuotoms grupėms iš atsakingai tvarkomo miško turi būti leidžiama gauti naudos – bitininkauti, uogauti, grybauti, rinkti vaistažoles, poilsiauti, turi būti sudarytos sąlygos vietiniams žmonėms nusipirkti medienos savo reikmėms.

Aplinkosauginiai reikalavimai skirti apsaugoti biologinę įvairovę ir su ja susijusias vertybes, vandens išteklius, dirvožemį, unikalias ir lengvai pažeidžiamas ekosistemas bei kraštovaizdį. Pavyzdžiui, jautriose saugomų paukščių buveinėse nevykdoma ūkinė veikla perėjimo laikotarpiu, saugomos retos augalų ir gyvūnų rūšys bei jų buveinės, rūpinamasi genetinė, rūšinė ir ekosistemų įvairovė, saugoma negyva mediena, kuri yra gyvūnų, augalų ir grybų rūšių namai. Turi būti saugomi drevėti medžiai, medžiai su uoksais ir stambiais lizdais, o vykdant plynus ir kitus pagrindinius kirtimus ne mažiau kaip 10 vertingiausių medžių hektare privaloma palikti iki visiško jų suirimo. Pirmenybę teikiama savaime pasisėjančiam miškui, taip pat miške turi būti palikti 5 proc. teritorijos, kurioje nevykdoma jokia ūkinė veikla. Medienos ruošos ir transportavimo metu privalo būti saugomas dirvožemis bei ribojamas chemikalų (pesticidų ir kt.) naudojimas, o atkuriant mišką pirmenybę teikiama vietinių medžių rūšių želdiniams. Kadangi miškas ir miško žemė turi didelę aplinkosauginę reikšmę, ji neturėtų būti verčiama kitos paskirties naudmenomis.

Nors apimamas platus socialinių bei aplinkosauginių funkcijų spektras, negalima pamiršti ir ekonominio faktoriaus. Miškų ūkio veikla turi skatinti efektyvų daugiatiškį bei ilgalaiškį miško naudojimą, kad būtų užtikrintas ekonominis sertifikuotos įmonės, pvz., miškų urėdijos, gyvybingumas. Be to, siektina, kad miškas nešėtų ilgalaiškę naudą, todėl būtina stebėti medynų amžiaus struktūrą, kad ateities kartoms pakaktų brandžių medynų, kurie garantuotų stabilias sertifikuotos įmonės pajamas ilgalaiškėje perspektyvoje. Labai svarbu, kad perduodant sertifikuotą medieną tolimesnėms apdirbimo grandims, pardavimo ir transportavimo dokumentuose būtų aiškiai nurodytas FSC medienos statusas. Taip užtikrinama, kad žaliava, patekusi pas FSC sertifikatus turinčius perdirbėjus, ir galutinį vartotoją pasieks kaip FSC sertifikuotas produktas.

FSC sertifikatai išduodami penkeriems metams. Sertifikavimo organizacijos prižiūri, kad būtų laikomasi standarto reikalavimų rengiant sertifikavimo auditus. Jei aptinkama grubių standarto

reikalavimų pažeidimų, sertifikato galiojimas gali būti sustabdytas ar panaikintas.

Spaustuvių vaidmuo

Miškų sertifikavimas atsirado dėl vartotojų reikalavimo atsakingai elgtis su mūsų planetos miškais. Kad tas reikalavimas būtų įgyvendintas, vartotojui neužtenka matyti, jog miškai yra sertifikuoti, o juos tvarkant atsižvelgiama į socialinius, ekonominius bei ekologinius aspektus. Vartotojai pageidauja pirkdami medienos gaminius matyti, kad jie yra iš atsakingai tvarkomų miškų, nepriklausomai sertifikuotų pagal FSC standartus. Tai galima užtikrinti tik sėkmingai įgyvendinus visą gamybos grandies sistemos sertifikavimą, kuomet mediena iš FSC sertifikuotų miškų yra parduodama tik perdirbėjams, turintiems FSC sertifikatus, perdirbama atskirai nuo nesertifikuotos medienos bei pateikiama galutiniam vartotojui pažymėta specialiomis etiketėmis ar FSC logotipais. Šiandien šį logotipą galima pamatyti ant įvairiausių baldų, medinių namų apyvokos daiktų, grindų dangų ir kitų medienos gaminių pakuočių, be to, jį vis dažniau randame ant knygų, žurnalų, popierinių maisto pakuočių ar reklaminių lankstinukų. Pirkėjas, pirksdamas FSC prekinius ženklus pažymėtus produktus, žino, kad jie pagaminti naudojant medieną iš atsakingai tvarkomų miškų. Tą garantuoja griežta sertifikavimo sistema bei jos reikalavimų laikymąsi prižiūrinčios sertifikavimo organizacijos.

Spaustuvės yra tiesioginės – ir vienos pagrindinių – medienos produktų (popieriaus) vartotojos, todėl jų veikla daro įtaką miškų tvarkymui. Lietuvoje nėra nei vienos spaustuvės, kuri būtų sertifikuota pagal FSC standartus, taip pat nėra pakankamai viešai prieinamos informacijos, kokių aplinkosauginių ir atsakingo verslo standartų jos laikosi. „Tad jei spaustuvės ir pasiekia žaliava iš atsakingai tvarkomų sertifikuotų miškų, šiame etape grandinė nutrūksta ir vartotojas jau nebėra informuojamas apie tai, kokią produkciją renkas“ – teigia Justinas Janulaitis iš Lietuvoje veikiančios FSC sertifikavimo organizacijos „NEPCon LT“. O, pavyzdžiui, Estijoje 2009 metų balandžio mėnesį FSC sertifikatus turėjo 3 spaustuvės, Latvijoje – 10, Danijoje – net 23.

Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje inicijavo atsakingo verslo praktikos skatinimo projektą mažose ir vidutinėse Lietuvos įmonėse ir š. m. kovo mėn. kartu su Lietuvos spaustuvininkų asociacijos nukelta į 14 psl.

atkelta iš 13 psl.

nariais ir Lietuvos ekonominės plėtros agentūra lankėsi Danijos ir Švedijos spaustuose bei pakuotes gaminančiose įmonėse. Vizito tikslas buvo iš arti susipažinti su šios srities atsakingo verslo praktika ir pasidomėti, kaip šios įmonės reaguoja į miškų nykimo problemą.

Pasak įmonių atstovų, sertifikuota sudaro dar labai nedidelę dalį visos produkcijos (nuo 4 iki 10 proc.), tačiau ši dalis didėja, juolab kad užsakovui ir vartotojams tai nekainuoja papildomai arba kainuoja vos keliais procentais daugiau. Ekonominės recesijos metu įmonės šitaip stengiasi išsiskirti iš kitų įmonių ir už tą pačią kainą siūlo pridėtinę vertę. Tačiau Lietuvoje tebesilaikoma nuostatos, jog už sertifikuotą produkciją turi būti mokama daugiau, ir tai neretai būna pagrindinė priežastis užsakovui

DUMBLIAI – ALTERNATYVUS KURAS

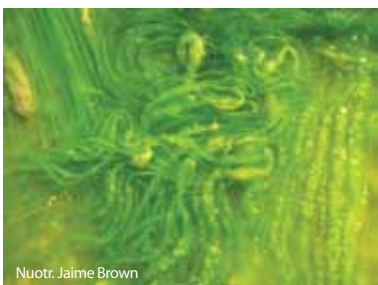
Aukštos naftos, taigi ir kuro, kainos, technologijų raida ir vis didesnis dėmesys atsinaujinantiems energijos šaltiniams atkreipė mokslininkų ir verslininkų dėmesį į dumblius. Nesvarbu, ar tai būtų jūros, ar gėlųjų vandenų dumbliai, jie savyje turi daug aliejaus, o jų derlingumas yra žymiai didesnis už saulėgražų ar rapsų.

Ingrida ANDRULYTĖ

Šiuo metu yra žinoma apie 100 000 skirtingų dumblių rūšių, kasmet atrandama dar apie 400 naujų. Pusę kai kurių rūšių dumblių masės sudaro aliejus.

Neapdoroti dumbliai gali būti naudojami gaminant tikros naftos pakaitalą – žaliavinę bionaftą, o tolimesniam procese virsti benzinu, dyzelinu, lėktuvų kuru ir pramonine žaliava plastmasės gamybai. Iš esmės juos galima perdirbti naudojant tuos pačius įrengimus kaip ir apdorojant tradicinę žaliavinę naftą. Be to, kai kurių rūšių dumbliuose yra daugiau angliavandenių ir mažiau aliejaus nei kituose, todėl iš jų gali būti gaminamas etanolis, o šio gamybos proceso likučiai proteinais sušeriami gyvuliams. Dumbliai gali būti auginami atviruose vandens telkiniuose arba uždaruose vamzdžiuose, iš jų galima pagaminti daugiau aliejaus negu iš sojos pupelių, kurios taip pat yra biodegalų gamybos žaliava. Dumbliai galėtų būti naudojami vandens valymui, nes jie iš nešvaraus vandens pasisavintų azotą. Dar viena labai svarbi susidomėjimo dumbliais priežastis yra ta, kad juos įmanoma auginti nederlinguose plotuose, o drėkinimui gali būti naudojamas druskingas gruntinis vanduo. Kitoms žemės ūkio kultūroms, iš kurių gaminamas biokuras (saulėgražoms, rapsams, runkeliams, kviečiams, kukurūzams), būtina derlinga žemė ir gėlas vanduo.

Tiesa, kol kas tai yra tik teorinis planas, kurį intensyviai mėgina įgyvendinti mokslininkai ne vienoje pasaulio laboratorijoje.

Nuotr. Jaime Brown

nesirinkti, pavyzdžiui, perdirbto popieriaus. „Kaip visada versle – politiką reguliuoja kaina“, – sako Juozas Lapeika iš „Garsų pasaulio“ – „Ateina užsakovas ir paprašo atspausdinti ant perdirbto popieriaus. Paskaičiuojam kainą, kuri yra šiek tiek aukštesnė už įprastą, ir išgirštame atsakymą: „Ne, nereikia, spausdinkite ant paprasto“. Lietuvoje nėra nei vienos pagal FSC standartus sertifikuotos spaustuovės, todėl, pavyzdžiui, „The Body Shop“ savo katalogą, ant kurio puikuojasi FSC etiketė, spausdina Latvijoje.

Lietuvoje dauguma valstybinių ir keli privačių valdytojų miškai yra sertifikuoti pagal FSC standartus. Kaimyninėse šalyse valstybiniai miškai beveik 100 proc. sertifikuoti. Todėl yra didelė tikimybė, kad mūsų naudojamas popierius, baldai, raštiniai namai ir kita produkcija, nors ir nepažymėta FSC prekinio ženklu, gaminama iš medienos, nukirstos sertifikuotuose ir atsakingai tvarkomuose miškuose. Atrodytų – kokia tuomet prasmė spaustuovėms siekti FSC sertifikato, o pirkėjams – reikalauti FSC etikete paženklintų gaminių, jei miškai ir taip yra atsakingai tvarkomi? Į tai „NEP-Con LT“ sertifikavimo vadybininkas Sigitas Girdziušas atsako: „Visgi sertifikuoti yra ne visi miškai. Mediena gali būti perkama iš nesertifikuotų privačių ar miškų urėdijų bei miškų valdytojų kitose šalyse – Baltarusijoje, Ukrainoje. Reikalaudami etiketės ant savo gaminių mes skatinsime įmones

naudoti tik sertifikuotas medienos gaminius ir taip didinsime atsakingai tvarkomų miškų kiekį.“ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija, patvirtindama viešųjų pirkimų būdu įsigyjamų produktų aplinkos apsaugos kriterijus, netiesiogiai taip pat remia sertifikavimą. Tais atvejais, kai į pirkimo dokumentus įtraukiami papildomi aplinkosauginiai reikalavimai, įmonėms be atitinkamų sertifikatų yra daug sudėtingiau pateikti valstybės institucijų skelbiamų viešųjų pirkimų konkursų sąlygas atitinkančius pasiūlymus.

Kas gaus atlygį – „20 miestų“?

Teigiamą įtaką atsakingam miškų tvarkymui Lietuvoje galėtų daryti tiek patys vartotojai, tiek ir juos vienijančios vartotojų teisių gynimo organizacijos, šviesdamos visuomenę apie atsakingo vartojimo būtinybę. Spaustuvių atstovai sutinka sertifikuotis, jei rinka to pareikalaus, tačiau vartotojai kol kas tyli, nes nėra pakankamai informuoti. Vartotojams turi būti sudaryta galimybė rinktis, o kol to nėra, negalima tikėtis ženklų pokyčių. Inicijavę turėtų rodyti privatus sektorius, kuris yra tiesiogiai suinteresuotas žaliavos tiekimo užtikrinimu ir gera reputacija vartotojų ir visuomenės akyse. Nepamirškime, kad vertieji tikrai sulauks to „dvidešimties miestų“ atlygio.

VALSTYBEI TRYPCIOJANT VIETOJE, STOJA BIOKURO KATILINIŲ PLĖTRA

Energetikų vertinimu, dėl lėšų trūkumo sustojusią biokuro katilinių plėtrą Lietuvoje galėtų atgaivinti akcizas iškastinio kuro naudojimui šilumos ir elektros gamyboje. Įvesti akcizą Lietuvą įpareigoja ES direktyvos. Deja, valdininkai į šį strateginį tikslą, kuris skatintų atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą, žiūri pro pirštus.

Darius VYLIŪNAS

Statybų štilis – 1,5 metų

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos (LŠTA) duomenimis, šiuo metu naudojant ekologišką biokurą šalyje gaunama apie 18 proc. visos Lietuvoje centralizuotai pagaminamos šilumos. „Biokuro rinka iki šiol buvo formuojama šilumą gaminančių bendrovių iniciatyva ir lėšomis. Valstybės paramą šiai strateginei Lietuvos ūkio sričiai, kuri vestų šalį link energetinės nepriklausomybės, iki šiol galima vadinti niekine“, – sakė LŠTA prezidentas Vytautas Stasiūnas.

LŠTA duomenimis, 1999–2008 metais šalies biokuro rinka iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ar jų iniciuotų paramos fondų iš viso tesulaukė vos 20 mln. litų. Per šį laikotarpį Lietuvos šilumos tiekimo įmonės biokuro rinkos plėtrai skyrė daugiau kaip 192 mln. litų nuosavų lėšų.

Galima konstatuoti, kad šiandien visai valstybei svarbi biokuro katilinių plėtra sustojė – per pastaruosius 1,5 metų Lietuvoje nebuvo įdiegta nė viena nauja, vietiniu kuru kūrenama katilinė.

Kelius katilinių plėtrai užkirto ekonominis sunkmetis. „Tolimesnėms investicijoms į biokuro plėtrą šilumos tiekėjai nebeturi lėšų dėl patiriamų nuostolių, bankai taip pat atsisako skolinti“, – sakė V. Stasiūnas.

LŠTA skaičiavimu, bendri Lietuvos šilumos tiekimo įmonių nuostoliai per 2006, 2007 ir 2008 metus sudarė apie 370 mln. litų.

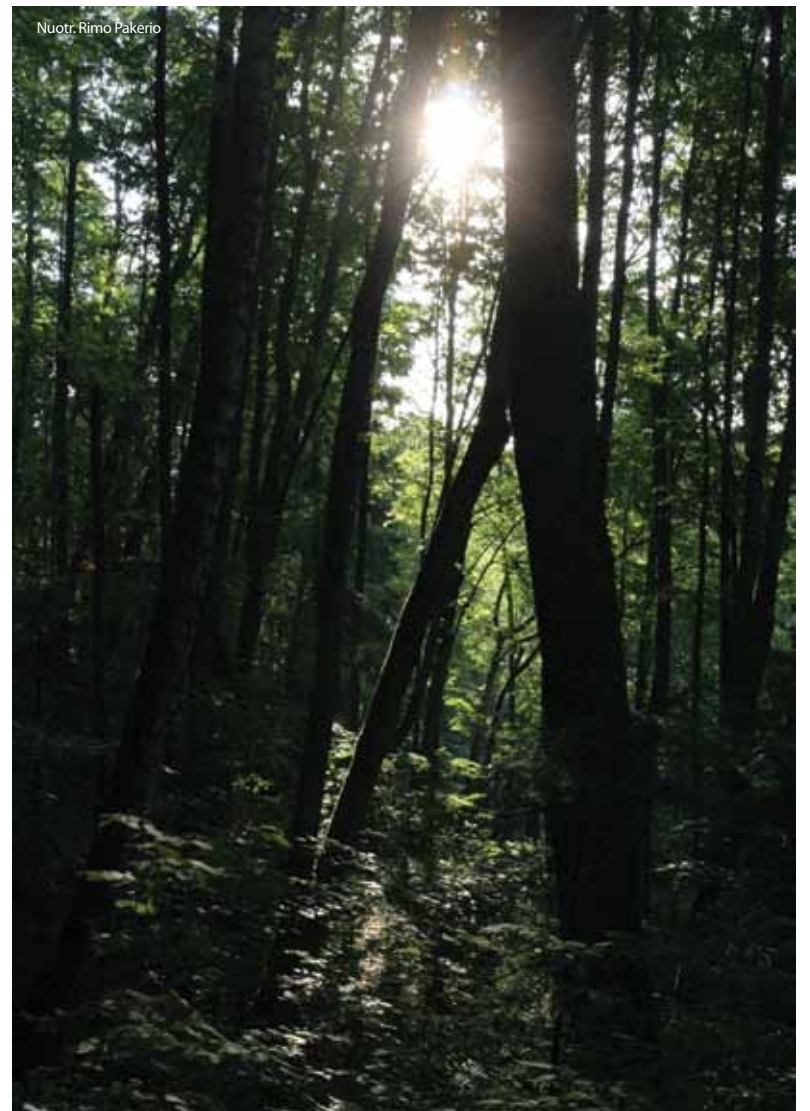
Leistų auginti šalies ūkį

Anot Lietuvos biomasės energetikos asociacijos (LITBIOMA) prezidento Remigijaus Lapinsko, pateisinamų priežasčių, kodėl valstybė iki šiol nesima skatinti biokuro rinkos plėtros, nėra: „Biokuro rinkos augimas leistų augti visam ūkiui – didinti darbo vietų skaičių, vietos rinkoje išlaikyti lėšas, kurios šiandien lengva ranka mokamos Rusijai už importuojamas gamtines dujas.“ Tačiau sustoti neleidžia ir paneigti mitai apie biokuro brangumą ir trūkumą: praėjusio šildymo sezono metu biokuras buvo triskart, o šiuo metu – dukart pigesnis už gamtines dujas. „Tiek naftos, tiek gamtinių dujų resursai pasaulyje kasmet mažėja, todėl ateityje šios kuro rūšys tik brangs“, – teigė R. Lapinskas.

Faktą, kad Lietuva turi milžiniškų atsinaujinančių energijos išteklių, patvirtino išsami atsinaujinančių energetikos išteklių rinkos analizė, kurią praėjusių metų pabaigoje baigė LITBIOMA. Turimi resursai leistų iš biokuro gaminamos ir centralizuotai tiekiamos šilumos energijos procentą išauginti nuo dabartinių 18 iki 70.

Valdininkų neveiklumas stebina

„Valstybės pasyvumas strateginėje atsinaujinančių energijos šaltinių plėtros srityje, švelniai tariant, stebina. Dirbti ir tinkamai atlikti savo pareigas valdininkų neprivėrcia net galiojančios ES direktyvos ir Lietuvos įsipareigojimai“, – sakė R. Lapinskas. ES direktyva įpareigoja Lietuvą iki 2020 metų padidinti energijos

Nuotr. Rimo Pakerio

Nuotr. iš LITBIOMA archyvo

gamybą, naudojant atsinaujinančių energijos išteklius, nuo dabartinių 15 iki 23 proc.

Akivaizdus neūkiškumo pavyzdys – LR Ūkio ir Energetikos ministerijų darbuotojai, nesugebantys paskirstyti ES fondų lėšų, numatytų kogeneracinių biokuro jėgainių statyboms. Dėl nepaaiškinkamo delsimo iki šiol neturime numatytų statyti naujų jėgainių Vilniuje, Šiauliuose, Utenoje, Alytuje, Radviliškyje, Varėnoje, nors projektai jau seniai parengti.

Siūlo kaupti fonde

„Akivaizdu, kad siekdama strateginių tikslų Lietuva privalo sukurti atsinaujinančios energetikos projektų finansavimo ir paramos modelį. Tam galėtų padėti akcizas iškastinio kuro naudojimui šilumos ir elektros gamyboje“, – sakė R. Lapinskas.

Šis akcizo mokestis taikomas dauge-lyje ES šalių, o gautos lėšos skiriamos

atsinaujinančių energijos išteklių vartojimui skatinti. Pavyzdžiui, Danijoje už 1 tūkst. kubinių metrų sudegintų gamtinių dujų, naudojamų šilumos energijos gamybai, mokamas 1055 litų, Švedijoje – 891 lito, Vokietijoje – 742 lito, Austrijoje – 228 litų dydžio akcizo mokestis. Mokesčio dydis paprastai priklauso nuo valstybės pozicijos – kuo labiau skatinama atsinaujinančių energijos išteklių plėtra, tuo didesnis akcizas taikomas dujom.

Pagal ES reikalavimus, Lietuva privalo įvesti iškastinio kuro akcizą šilumos ir elektros gamyboje iki 2010 metų.

„Primygtinai siūlome vyti pažangias Europos valstybes ir už akcizą gautas lėšas kaupti Nacionaliniame investicijų fonde atsinaujinančiai energetikai remti. Siekdama skatinti strateginę sritį, Lietuva kito kelio tiesiog neturi“, – teigia LITBIOMA prezidentas R. Lapinskas.

Nuotr. Lautyno Kučinsko

ATEITIES VIZIJA IŠ TOLIMOS PRAEITIES

... Įsivaizduokite – Lietuvoje auga tankiausi ir mišriausi miškai Europoje. Jų tankmėse ir laukymėse gausu uogų, grybų ar rečiausių žolelių. Čia švariausi ežerai ir upės, pilni įvairių žuvų. Nurenkami derliai patenkina visų poreikius, o gamta ir jos dovanos tausojami ateities kartoms.

Ar galėtų taip būti? Kita vertus – panašiai jau buvo. Miškai dengė beveik 99 % dabartinės mūsų šalies teritorijos. O tuometinė gyvūnijos ir augmenijos gausa stulbino. Minimali žmogaus daroma įtaka neardė tūkstančius metų gamtos kurtos turtingos ekosistemos. Žmogui pakako to, kuo gamta dalijosi su juo. Įsivaizduokite, kad visa tai tebėra šiandien...

Garbinga praeitis yra tai, kuo labiausiai didžiuojasi eilinis lietuvis. Net keista, kaip iki Juodosios jūros išėjusios šalies šmėkla, pranykusi prieš ke-

lis šimtus metų, vis dar geba maitinti šiuolaikinio žmogaus dvasią, žadinti jam pasididžiavimo savo Tėvyne jausmą. Lietuvis jaučiasi turtingas to, ko seniai nėra. Šiandienoje sunku rasti vertybinius atspirties taškus. Tiek daug pasiskolinta, nusižiūrėta nuo kitų, nuo Vakarų.

Mums trūksta pusiausvyros. Kai reikia tvirtybės, kabinamės į praeitį. Tačiau niekaip nenulipame nuo pragaištingo kelio, kuris pasirinktas ateičiai. Nunykus gamta, nesveika aplinka, išvargę žmonės – taip yra šiandien, taip bus rytoj, tokį pasir-

inkom gyvenimą. Naujienų kanalais skrieja žinios apie skęstančią planetą ir baltąsias meškas, apie eroziją, sausras, saulę, grasinančią mus sudeginti. Iš pradžių buvo baisu, vėliau liūdna, o galiausiai nebereaguojama. Atrodo, kad visa, kas vyksta už namų ribos, yra per didelio masto paprasto žmogaus jėgoms. Dėmesį verta skirti tik savo ir savo artimųjų gerovei, kurią galima susikurti iš daiktų ir jų keliamų džiaugsmų, siekti verta tik nedidelių, asmeninį stabilumą užtikrinančių tikslų. Ateitis – kas ji? Kokia ji bus? Tai – šmėkla, iš kurios nedrįstame tikėtis ko nors gero.

Įsivaizduokite – Lietuva, kloyama tankių miškų, šviri ir jauki... Žinome, kad nėra gerai gręžiotis į praeitį. Bet taip pat nėra gerai išduoti laiką. Net jei panašu į tolimą sapną – istorija yra mūsų. Gyva. Esanti. Deganti mumyse. Ji yra pamokos, kurias reikia išmokyti, klaidos, kurių reikia nekartoti, siekiai, tradicijos ir vertybės, kuriomis reikia remtis. Mūsų, kaip paskirų individų, gyvenimai yra per trumpi, kad galėtume lyg niekur nieko susikurti savo pamatus ir save pačius ant tų pamatų. Pamatus turime, juos perdavė protėvių kartos. Tereikia nebesiblaškyti perimti tai, kas geriausia praeityje, ir augti iš to į ateitį.

Pagarba aplinkai, darbui, žmogui. Pakelta nuo žemės duonos riekė. Paglostytas augalas. Sėkla, įspausta į žemę su meile ir viltimi. Visas gyvenimas pripildytas suvokimo apie kiekvieno veiksmo svarbą. Tai visai netoli – tebekalba iš senelių gyvenimų. Tai, tiesą sakant, vis garsiau prabyla ir mūsų dabartyje. Tik dažniausiai sunkiai atpažįstamais pavidalais. Kartu su kitomis madomis atklysta iš svetur. Geresnio gyvenimo judėjimai, sveikesnio gyvenimo, švaresnio – ekologiški. Inicijatyvos, veiklos, programos – tai sulaukia nemažai pasekėjų, bet ir priešininkų. Pastarieji suirzta dėl svetimkūnio perpildytoje kasdienybėje, netiki juo, piktinasi, kad mėginama įsigrauti į gyvenimą.

Bet tai galimybė užmegzti dialogą su aplinka. Praeitis ir turtas, slypintis joje, gali tarnauti kaip atrama siekiant šviesesnio rytojaus. Savos šaknys suteikia tvirtybės. Mūsų kraujas – tas pats kaip ir narsių protėvių, kurie taip romantizuojami žvalgantis į tolimus laikus. Juk galima gyventi vadovaujantis paveldėtomis ilgaamžėmis vertybėmis, nebijoti sekti širdimi, turėti savo principus. Kažkada įsijungėme į, atrodo, begalinį vartojimo srautą. Praradome saiką. Atbukinome jusles. Tikrus dalykus iškeitėme į jų simuliacijas. Atitrūkome nuo gamtos. Bet visada galime sugrįžti patys ir, kas svarbiausia, – tinkamą

taką atverti jaunajai kartai. Mokyti ją to, kas tikra, kad ateitis būtų viltinga. Ir tam net nebūtini preteningi pavadinimai, svarbu veiksmas, siekis.

Esame kartu viename pasaulyje. Vienam gyvenimui. Mums palikta turtinga praeitis ir galime sukurti savą ateitį.

„Eko karta“ – Žalios Lietuvos praeitis ir ateitis – Lietuvos Respublikos Švietimo ministerijos ir Europos Komisijos remiamas projektas, kurio tikslas – mokyti prisiminti atsakomybę už savo veiksmus. Projektu nesiekama momentinio, masinio poveikio. Tikrą ir ilgalaikį rezultatą užtikrina asmeninis kontaktas, dėmesys ir nuolatinis bendravimas. Tokiu būdu tikrosios vertybės jaunosios kartos sąmonėje užfiksuojamos kaip pastovus, būtinas ir nekintantis elementas.

Informacija apie projektą – www.ekokarta.lt. Tolimesniuose „Ozono“ numeriuose skaitykite apie projekto dalyvius, veiklas ir pasiekimus.

Projektą finansuoja:

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

Švietimo ir kultūros GC
Programa „Veiklus jaunimas“

Šis Projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis pranešimas atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

ARTIMIAUSI PLANUOJAMI RENGINIAI:

„Tarp žemės ir dangaus“

Pažaboti vėjo stichiją ir įvertinti švarų ir gryną orą gali visi. Renginyje, kuris vyks rugpjūčio mėnesį Vilniuje ir Palangoje, išmokysime, kaip savo rankomis pasigaminti aitvarą ir juo rašyti žinutes danguje. Viskas, kas nauja tai seniai pamiršta sena.

„Pagavai - paleisk“

Rugpjūčio, rugsėjo mėnesiais Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Tauragėje, Grigiškėse vyks atsakingos žvejybos kursai, kurių metu atskleisime visiškai kitokį požiūrį į žvejybą. Išmokysime, kaip gaudyti tauriąsias žuvis museline meškere, o pagavus...paleisti. Taip, taip – paleisti, kad Lietuvos upės ir ežerai vėl būtų pilni įvairiausių žuvų.

Paskaita „Ekologija: Sąmoningas vartojimas“ LMS vasaros forume

Liepos 20-24 dienomis, Kelmės rajone, Respublikiniame Lietuvos moksleivių sąjungos forume, visa diena bus skirta išskirtinai ekologijai. „Ozono“ komanda nuo pat ankstyvo ryto skaitys paskaitą bei provokuos diskusiją ir smegenų šturmą, skirtą ekologijos srities problemų sprendimų paieškai. Vėliau - kūrybinės dirbtuvės „Green drama“ ir „Eko-Alias“ varžybos.

Jau startavo projekto internetinis puslapis - Ekokarta.lt, čia į projektą gali įsitraukti visi „pažaliavę“. Galimybių tikrai daug. Visi tinklalapio lankytojai gali dalyvauti konkursuose, kurdami „Eko maršrutą“, prisidėti prie „Ozono“ autorių komandos „Nustatyk žalią šriftą“ konkurse, visai Lietuvai pristatyti savo žaliąsias iniciatyvas konkursuose „Užkrėsk žaliu virusu aplinkinius“, „Prikelk daiktą antram gyvenimui“ ir „Mėnesio eko iniciatyva“ bei pristatyti tą žaliąją Lietuvą konkurse „Lietuva – ateities kartoms“.

P.S

Kartu galime kurti geresnę ateitį. Kviečiame visas mokyklas, universitetus, profesines mokyklas, kolegijas, jaunimo centrus ir kitas švietimo ir ugdymo įstaigas, fizinius ir juridinius asmenis, nevyriausybinės organizacijos, iniciatyvias bendruomenes ar jų narius prisidėti prie vieningo judėjimo, skatinančio ekologinę kultūrą. Prisdėkite aktyviai dalyvaudami projekto veiklose, įsirengdami eko zonas, siūlydami temas, viešindami projektą, organizuodami projekto programos renginius savo mieste, patys inicijuodami ar vykdydami aplinkosauginės ekologines veiklas: renginius, akcijas, konkursus, diskusijas ir pan.

Jūsų iniciatyvų, pasiūlymų ir pageidavimų visada laukiame el.p. culture@ozonas.lt

Nuotr. Fran Ulloa

DAŽYKIME ŽALIAI

Ką pasirinkti?

- Naudokite mažai lakiųjų organinių junginių turinčius ar visai jų neturinčius dažus ir lakus. Rinkitės dažus su užrašu „VOC-free“, „no-VOC“, „zero-VOC“. Juose nėra tirpiklių, konservantų ir biocidų.
- Naudokite vandeniu skiedžiamus dažus (pvz., latekso, akrilo) ar lakus (pvz., poliuretano). Jie yra ne tokie pavojingi kaip aliejiniai dažai (nors juose gali būti įvairių konservantų) ir juos galima nuvalyti muilu ir vandeniui.
- Vietoj emalio ir aliejinių dažų naudokite kalkakmenio kalkes ar dažus kazeino pagrindu.
- Venkite biocidų turinčių dažų, jeigu jie nėra būtini (ieškokite užrašo „lowbiocide“, „no-biocide“).
- Naudokite natūralius dažus, pagamintus iš pieno proteino (kazeino) ir natūralių žemės pigmentų, pavyzdžiui, molio, kalkių. Jie paprastai yra parduodami miltelių pavidalu ir maišomi su vandeniu. Juose nėra konservantų ar biocidų, todėl juos reikia greitai sunaudoti.
- Pirkite tik natūralius aliejus, pavyzdžiui, linų ir kt. Jie gali būti

naudojami ir drėgnose patalpose. Tačiau dažnai juose yra ir aromatinių sudedamųjų dalių (dlimoneno, terpentino, pušų saku), kurios jautriems žmonėms gali sukelti nepageidaujamą reakciją.

- Balinimui naudokite kalkių, vandens ir druskos mišinį.

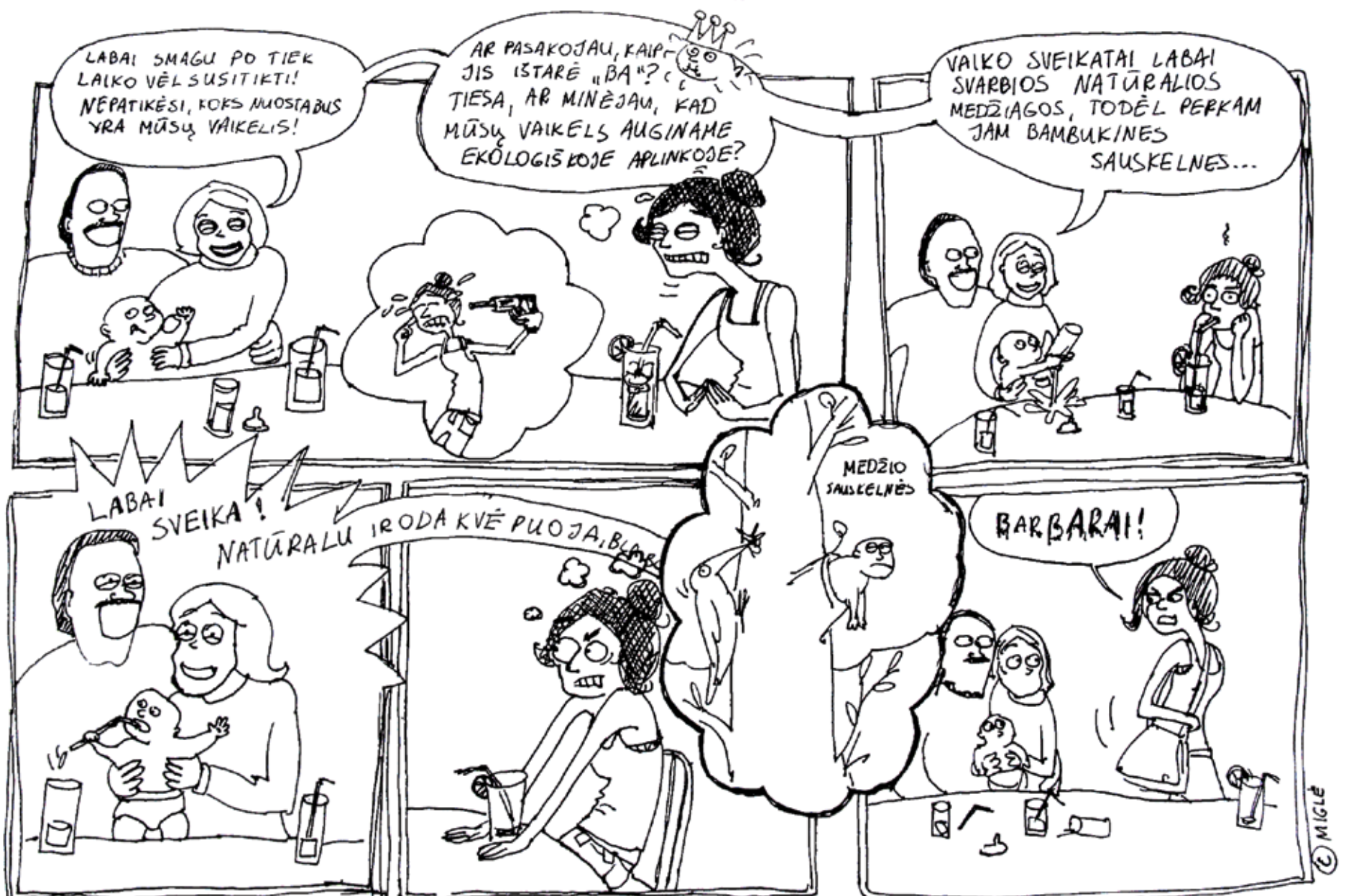
Daugiau patarimų...

- Gerai vėdinkite dažomą patalpą. Išdažytą patalpą palikite bent keletą parų vėdintis. Gerai apskaičiuokite, kiek reikės dažų ar lako, kad nesikaupytų likučiai. Jeigu vis dėlto jų liko, atiduokite juos kaimynams, mokykloms, darželiams...
- Naudokite asmens apsaugos priemones – pirštines, respiratorius (netinka dulkių sulaikyti skirti respiratoriai, jie sukonzentruos lakias medžiagas kaip tik ties jūsų nosimi ir burna!).
- Sandariai uždarykite indus, kai dažų nenaudojate. Jeigu dažų liko, uždarykite dangtelį indą laikykite apverstą, taip dažai išliks švieži.
- Nedeginkite lakuotos ar dažytos medienos, nes jai degant išsiskirs nuodingos medžiagos.

Jeigu naudojate tirpiklių turinčius dažus...

- Niekomet nemeskite skystų tirpiklių turinčių dažų likučių į paprastą atliekų konteinerį. Tokios atliekos yra pavojingos! Jeigu įmanoma, nuvežkite jas pavojingas atliekas tvarkančiai įmonei.
- Tirpiklius galima naudoti keletą kartų! Sandariai uždarykite indą su panaudotu tirpikliu ir leiskite jam nusistovėti. Nupilkite švarų tirpiklio skystį į naują indą. Į nusėdusias kietas daleles pridėkite laikrastinio popieriaus, kraiko gyvūnams ir tik visiškai joms išdžiūvus, išmeskite į atliekų konteinerį.

informaciją parengė Baltijos aplinkos forumas www.bef.lt

Socialiniai partneriai:

